

Debreceni Egyetem
Bölcsészettudományi Kar
Magyar Nyelvtudományi Tanszék

Bihartorda helynevei

Témavezető:

Dr. Rácza Anita
egyetemi docens

Készítette:

Serdült Laura
V. évfolyam
osztatlan tanári szak
földrajz-magyar

Debrecen, 2021

NYILATKOZAT

Alulírott Serdült Laura, a Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Karának hallgatója ezennel büntetőjogi felelősségem tudatában nyilatkozom és aláírással igazolom, hogy

Bihartorda helynevei című diplomamunkám saját, önálló munkám; az abban hivatkozott nyomtatott és elektronikus szakirodalom felhasználása a szerzői jogok nemzetközi szabályainak megfelelően készült.

Tudomásul veszem, hogy diplomamunka esetén plágiumnak számít:

- szó szerinti idézet közlése idézőjel és hivatkozás megjelölése nélkül;
- tartalmi idézet hivatkozás megjelölése nélkül;
- más szerző publikált gondolatainak saját gondolatként való feltüntetése.

Alulírott kijelentem, hogy a plágium fogalmát megismertem. Tudomásul veszem, hogy plágium esetén diplomamunkám visszautasításra kerül.

Továbbá felelősségem tudatában nyilatkozom arról, és aláírással igazolom, hogy a Debreceni Egyetem Elektronikus archívumába (DEA) a <http://dea.lib.unideb.hu/dea/handle/2437/85081> címre feltöltött diplomamunkám mindenben megegyezik a benyújtott papíralapú és/vagy CD formátumú dolgozattal.

Debrecen, 2021. 04. 18.

Serdült Laura s.k.

Tartalom

1. Bevezetés.....	4
2. Település története	6
3. Bihartorda helynevei	12
4. A helynevek névfajták szerinti csoportjai	13
5. Bihartorda helyneveinek szótára	17
5.1. Szótár felépítése	17
5.2. Szótár	18
6. Bihartorda helyneveinek elemzése.....	45
6.1. Víznevek, vízparti helyek nevei	46
6.2. Domborzati nevek és határnevek.....	49
6.3. Tanyanevek és utcanevek	52
6.4. Építménynevek	54
7. Összegzés	56
Felhasznált irodalom	58

1. Bevezetés

A helynévgyűjtő és elemző munkáknak nagy hagyománya van a Debreceni Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszékén. Az évek során több szakdolgozat, doktori értekezések és tanulmányok születtek ebben a témában, illetve 2011-ben indult Magyar Digitális Helynévtár néven a Kárpát-medence helynévanyagát tartalmazó adatbázis. Az egy település helynévanyagát feldolgozó szakdolgozatok sorába illeszkedik ez az általam készített munka, hiszen benne lakóhelyem, Bihartorda kül- és belterületi helyneveinek összegyűjtését, az adatok rendszerezését és nyelvi elemzését tűztem ki célul. A település kiválasztása során azért is döntöttem ennek a településnek a helynévtani rendszerezésében, mivel én is ennek a településnek a lakója vagyok, csakúgy, mint családom jelentős része.

A gyűjtés során előre összegyűjtött adatokkal készültem, de ez a lista a kutatás során bővült új elemekkel is. Az előzetes névanyag összeállításához a településről készített térképeket hívtam segítségül, valamint a település helyneveiről meglévő saját ismereteimet is felhasználtam. Majd ezt követően a helyi lakosokhoz fordultam, akiknek segítségével bővült a település helyneveiről készített adattáram. Olyan lakosok segítségét kértem, akik életük során dolgoztak/dolgoznak a földeken, illetve ismerik a település korábbi – a mai fiatalok számára nem vagy kevésbé ismert – főleg utca- és építmény neveit. A település belterületi neveinek összegyűjtésével ellentétben sokkal nagyobb kihívást jelentett számomra a külterületi helynevek összegyűjtése. Ehhez voltak segítségemre a településről készült tizenkilenc és huszadik századi térképek, melyek a Budapest Főváros Levéltára és Magyar Nemzeti Levéltár anyagát digitális formában tartalmazó Hungaricana adattár oldalán elérhetők. A legkorábbi térkép, amelyeket felhasználtam egy 1800-ban és egy 1808–1809 között készült kéziratos térkép volt, szerzője CARL LELOVICS. A következő térkép, amelyet felhasználtam az 1886-ban készült kataszteri térkép Torda nagyközségről. SIMAI GYULA földmérő által készített 1914-es Bihartorda nagyközség általános tagosításának elhelyezkedési vázlata című térképe. Ezen kívül a településhez tartozó határnevek földrajzi elhelyezkedésének pontos meghatározásában az interneten fellelhető Mezőgazdasági Parcella Azonosító Rendszer (MePAR) volt a segítségemre.

Az adatközlőket a SEBESTYÉN ÁRPÁD által meghatározott szempontok szerint választottam ki: „Meg kell felelniök a nyelvjárási adatközlők iránt támasztott általános kívánalmaknak: helyben születés, huzamos megszakítás nélküli helyben lakás, helyből nőülés; természetes, a helybeli kiejtést jól tükröző beszédmód; kellő színvonalú, célunkat felfogni és segíteni tudó értelmi képesség, hibátlan beszélőszervek (...) fontos, hogy az átlagost meghaladó határismerete legyen lehetőleg a község határának minden területére vonatkozóan.” (1967: 49). Továbbá az idősebb generáció azon tagjainak segítségét kértem, akik munkájukból kifolyólag ismerik a határt (GYÖRFFY 2018: 78). Ezen feltételek alapján a település névanyagának összegyűjtésében az adatközlőim többnyire nyugdíjas korúak és helyi lakosok voltak, akik foglalkozásukat tekintve különféle réteget képviselnek. (Az adatközlőkről részletesebben Bihartorda helynevei című fejezetben szólok.) Összesen nyolc adatközlő, köztük három férfi és öt nő volt a segítségemre, továbbá a település bemutatásában és történetének megismerésében, illetve a helynevek közlésében felhasználtam KOSZORÚS LÁSZLÓ Bihartordáról készült munkáit is (2002, 2011, 2018).

KOSZORÚS LÁSZLÓ helyi lakos 2002-ben vállalkozott először a település történetének megismertetésére, munkája *A tordai krónika 1221-2001* címmel jelent. Ebben a munkájában – levéltári kutatás és adatgyűjtés után – ismerteti a település történetét és népességének összetételét, a településen lakó családokat is számba veszi, emellett a 20. század a település számára fontos eseményeiről ír. Ezt követő munkája a 2011-ben megjelent *Torda – Bihartorda története* címet viseli, melyben „Az elmúlt években végzett kutatómunka, jeles személyek, történészek, levéltárosok, könyvtárosok segítségének köszönhetően egy jobb, bővebb anyagot sikerült összegyűjtenem.” (KOSZORÚS 2011: 10). Továbbá Vértessy Mór lelkipásztor jegyzetei segítségével ismerteti az egyház történetét, majd a birtokviszonyokat és a településen élt birtokosokat is bemutatja. Ebben a könyvében írta össze az I. és II. világháború tordai hősi halottjait is. A legújabb, 2018-ban megjelent *Tordai krónika II.* című munkájában a település utcáit és a porták korábbi, illetve jelenlegi lakosait veszi sorba.

2. Település története

A település történetét kutatva némi nehézségekbe ütközhetünk, ugyanis a történeti adatok alapján nemcsak egy *Torda* nevezetű településsel találkozhatunk. Adatok szólnak egy Békés vármegye keleti részén, Bihar vármegye észak-nyugati részén található *Tordáról* (ma: Bihartorda). Emellett az erdélyi Torda–Aranyos vármegyében, illetve Torontál vármegyében is létezett egy-egy *Torda*. Előbbit ma Aranyostorda, utóbbit Torontáltorda (Torda) néven ismerik. A három település 2002 óta testvértelepülése egymásnak, lakói évente többször, általában valamilyen ünnephez kapcsolódva találkoznak. Bihartorda ezt a találkozót augusztus 20-án, az Államalapítás ünnepén szokta megtartani.

A honfoglalás idején a Kárpát-medencébe érkező népek a Tiszántúlon már berendezkedett szláv népeket találtak. A vidékről megemlékező Anonymus szerint a Meszes kapu elfoglalása után, az Árpádhoz igyekvő Tas és Szabolcs vezérek át akartak kelni a Körösön, de a bihari várban tartózkodó Mén-Marót kazár fejedelem katonái ezt megakadályozták. A kazárok ellen Velek vezérlete alatt indítottak támadást. JAKÓ ZSIGMOND a honfoglalás kori helynevek vizsgálata kapcsán hivatkozik MELICH JÁNOSra, aki arra a megállapításra jutott, hogy ha a Mén-Marót egykori területén lévő helyneveknek a keletkezési ideje a 10–13. századra tehető, akkor kivétel nélkül a török nyelvből vagy a magyarból eredeztethetőek. Néhány helynév esetében azonban kimutatható a szláv, de emellett a magyar eredet is. Ilyen például a *Bihar*, *Marót* és *Szerep* települések elnevezése. A három településnév szláv eredetű, az alapjukul szolgáló személynevek azonban elterjedtek voltak a magyaroknál és bolgár-törököknél (JAKÓ 1940: 23–24). A mai nyelvészeti kutatások ezt a képet azonban már jóval árnyaltabban látják.

A helynévadásban általánosan elfogadott vélekedés, hogy a névadás népi jellegű, kollektív tevékenységként képzelhető el, így tükrözi az elnevező nyelvi sajátosságait. Azonban a mai névelméleti felfogás szerint el kell választanunk a természeti nevek névadási szituációját és az ember alkotta dolgok megnevezési szituációját. Az utóbbi típusba tartozó települések esetében a névadás aktusában emberi cselekvést feltételezhetünk, melynek során tudatos folyamat révén jönnek létre új névalakulatok. A szóbeliség és írásbeliség határán a birtokviszony

kifejezőeszközzé vált a személy és hely összetartozására utaló megnevezés. Ezt mutatja az a tény is, hogy az oklevelekben nagy számban maradtak fenn személynévvel azonos településnevek. Az ilyen települések esetében a személynévek etimológiája alapján nem következtethetünk a névadók etnikai hovatartozására, ugyanis e nevek olyan kulturális és nyelvi kontaktushatást jeleznek, amelyek a személynévrendszerben eredményeznek változásokat (HOFFMANN–TÓTH 2016: 264–271; HOFFMANN–RÁCZ–TÓTH 2018: 232). A személynévvel megegyező településnevek esetében, akkor tekintjük hitelesnek a településnév eredetét, ha a településre vonatkozó forrásanyagban említést tesznek a névadás aktusáról és a névadás személyekkel összefüggő körülményeiről. Ez azonban ritkán fordul elő (HOFFMANN–RÁCZ–TÓTH 2018: 218–219).

Bihar vármegye nevét a térségben található *Bihar* nevű község után kapta. A település már a honfoglalás korában állott, Anonymus szerint ugyanis itt volt Mén-Marót székhelye és vára (JAKÓ 1940: 213–214). A vármegyének nevet adó település a *Bihor* személynévből származik. A név viselőjét a vármegye első ispánjával azonosítják, ugyanis a korszakban megszokott névadási mód, hogy az ispánsági székhelyeket első ispánjukról nevezik el (RÁCZ 2007: 54). A vármegye a Tiszántúl legnagyobb megyéje volt, éppen ezért gyakran nevezték Biharországnak. A tatárjárás előtt a megyét több pusztítás is érte. A 11. század során érkező kunok feldúlták a megye egy részét. Majd 1241-ben a tatárok is hatalmas pusztítást végeztek. Váradot elpusztították, azonban a menekülők a Sárrét mocsár- és nádtengerében találtak menedéket. A 13. század vége és 14. század első felében jelentősen nőtt a térség népessége. 1332-ben a megye területén 410 lakott helyről van tudomásunk, míg a középkor végére már 757 helyet tüntetnek fel a források (GYÖRFFY 1987: 578–589). 1552-ben és 1692-ben négy járás szerint írták össze a vármegyét. Az I. járás a vármegye észak-keleti területét foglalta magában, a II. járásba a Bihar vármegye észak-nyugati területei tartoztak. A vármegye középső területeit foglalta magába a III. járás, és a déli részt a IV. járás. Az 1692-es összeírás alkalmával 112 lakott területet és 370 lakatlan falut számoltak össze, míg az 1552-es összeíráskor több mint 339 falut számláltak össze (MEZŐSI 1943: 17–19, BÉL 1978: 87). „Torda falu, Bihar vármegyében, a Váradról Pestre vivő országútban, Debrecenhez 4 mflid, 1365

református lakossal és anyatemplommal. Határa 6000 hold, és gazdag termékenységű fekete földekből áll” (MoGSz. 211).

Bihartorda a mai Hajdú-Bihar megye délnyugati részén fekszik. Nevében a megkülönböztető, megyei hovatartozásra utaló *Bihar* előtag (FNESz.) után álló *Tordát* KISS LAJOS török eredetűnek tartja, s a török ’megállt, megmaradt’ jelentésű *Turdi* személynévből eredezteti (FNESz.). KRISTÓ GYULA szerint azonban felvethető a szláv eredeztetése ’erős, tartós’ jelentéssel, illetve nem kizárható a *Torda* helyneveknek a családnévből való származtatási lehetősége sem (KRISTÓ 1974: 44), ugyanis Torda régi világi személynév. A 15–18. század között mint családnév előfordul *Torda* ~ *Thorda* formákban, de az *-i* melléknévképzővel ellátott formában is megtalálható mint családnév. A *Torda* családnév motivációja apanév, míg a *Tordai* ~ *Torday* ~ *Thorday* név motivációja a birtok, lakó- és származási hely kifejezése (KÁZMÉR 1993: 1075–1076). OSVÁTH PÁL szerint az Árpád által Maróth ellen küldött Velek csapatvezér leszarmazottja egy Turda vagy Torda nevű püspök (vö. JÓSIKA, 254) és a száz magyar nemzetség egyikének neve szintén Torda lehetett, melynek Juhász Péter szerint névadója egy Torda nevű püspök volt. A község nevét vagy az említett püspök vagy a nemzetséggő után kaphatta (OSVÁTH 1996: 369). Az ispánnév > helynév/várnév irányú magyarázatok Anonymus Gesta Hungarorumában jelentek meg elsőként. „Néhány nap múlva Árpád vezér nemese tanácsa szerint követeket küldött Bihar várába Mén-Marót vezérhez, és azt kérte tőle, hogy (...) engedjen át neki a Szamos folyótól a nyíri hátig és a meszesi kapuig terjedő földet. Elküldte neki ajándékait is, amint előbb Salán titeli vezérnek. Abban a követségben két igen serény vitéz volt a küldött: Szalók apja Ösbő meg Velek, akinek ivadékából származik Torda püspök.” (ANONYMUS). Torda Anonymus leírásában Velek leszarmazottjaként jelenik meg, aki püspök volt. Azonban ilyen nevű történelmi vagy krónikabeli személyről, püspökről, egyházi méltóságról nincs tudomásunk. Benkő Loránd szerint Anonymus a szereplőjének nevét egy helynév felhasználásával, vagy egy ismert név alapján alkotta meg. Ugyanis a korból a személynév többször is adatható *Turda*, *Torda* vagy *Thorda* formákban. Mindezek alapján az ispánnévi származtatás nem igazolható. Sokkal inkább valószínűsíthető a személynévi eredet a török *Turdi* névből. A nyelvészek és történészek az ispánnévből létrejött várnevekről eleinte egységesen vélekedtek, az utóbbi időkben azonban megfogalmazták az elmélet kritikáját. Anonymus írását hiteles forrásnak tartották,

azonban BENKŐ LORÁND viszont óvatosságra intett. Benkő szerint hibás elgondolás a fent említett elnevezések kivétel nélküli személynevből való származtatása. Véleménye szerint a megyenevekké lett várneveknek csupán a felére igaz, hogy első ispánjuk volt a névadó, illetve arra is felhívja a figyelmet, hogy a személynevekkel megegyező helynevek kapcsán gyakran akkor is ispánnévi előzménnyel számolunk, ha ezt semmi nem igazolja. Mindemellett leszögezi, hogy a személynevek és helynevek viszonya fordított is lehet, Anonymus pedig igazolhatóan helynévből is hozott létre személynevet (KOVÁCS 2017: 14–24; HAVASINÉ 2019: 38–40).

Torda település régiségét igazolja, hogy az első említése 1221-ben történik a Váradi Regestrumban: „Hiliachinquoque de villa Turda” (VR. 101). Ebben az évben „a békési és bihari ispán előtt Szeghalom vidéki vádlottak nevében tűnik fel, szári és Udvariba való emberek között felsorolva” (GYÖRFFY 1987: 677). A tatárjárás komoly pusztítást vitt végbe a térségben, főleg a Sárrét vidékén, ahol a harcok alatt szinte minden települést felégették. A lakosság nagy része a sárréti nádasokban talált menedéket. Több mint tíz év elteltével kezdett visszatérni a lakosság a korábbi helyére, így a tatárjárás előtti települések nagy része újjáépült. Torda lakosai több történész szerint is királyi serviensek lehettek. JAKÓ ZSIGMOND ezt azzal magyarázza, hogy amikor II. Endre elrendelte a szétszéledt bihari várnepek összegyűjtését, akkor a tordai monostor három szolgájáról azt állították, hogy a várhoz tartoznak. A monostor azt mutatja, hogy falu a birtokosai egy előkelőbb társadalmi réteghez tartoztak, azonban nemzetségbeliek nem, talán serviensek lehettek (JAKÓ 1940: 368). A monostor létezéséről és helyéről többen is úgy vélik, hogy az a mai Bihartordához kapcsolható. BUNYITAY VINCZE egyháztörténész szerint a monostor helye nem egészen bizonyos, csak feltételezni lehet, hogy a Bihar megyei Tordán volt található (1883: 385). GYÖRFFY GYÖRGY szerint azonban kérdéses, hogy a Váradi Regestrum adatai a Bihar vagy a Békés megyében található Tordára vonatkoztathatóak. Ugyanis véleménye szerint, ha a monostor Békés megyében volt, akkor az azonosítható a Tordának nevezett pusztán található templomrommal (1987: 515). A török kor idején Szolnok és Békés vármegye is török fennhatóság alá jutott, így nem csak Bihar vármegye került a török szomszédságába, hanem Szabolcs megye is. A 16. században Tordát már Szabolcs megyéhez sorolták, ugyanis egyházilag a szabolcsi főesperességhez tartozott, ami pedig az egri egyházmegye része volt. Dézsmáját így az egri vár fenntartására

rendelték el (KOSZORÚS 2011: 15–45). A török időkben az elpusztított települések között van Torda is. A 18. század első évtizede a visszatelepülésről szól. 1715-ben az országos összeírás szerint öt, 1720-ban pedig már tizenhét jobbágy lakott a faluban. 1770-re kilencvenkilenc jobbágyot írtak össze, majd 1789-ben II. József elrendelte a népszámlálást, és ekkor a település lakossága 1100 fő volt. 1890-ben 1692, a 20. században 1750 és 1070 között volt a lakosok száma. A település 1902-ben hivatalosan is megkapta a *Bihartorda* nevet (Hnt. 488).

A település első birtokosait illetően tudjuk, hogy a 14. században a Thorday-család volt, akiknek Bihar vármegye falvaiban számtalan birtokuk volt. 1617-ben Bethlen Gábor Tordát és másik 18 falut Rhédey Ferencnek adományozta, aki ekkoriban Bihar vármegye főispánja volt. A család közel 40 évi birtoklás után Tordát zálogba adta a Nadányi-családnak. A Nadányi-család több mint száz évig birtokolta Tordát, egészen 1766-ig, amikor a tordai nagybirtok a Nagyváradi Királyi Kamara irányítása alá került. 1832-ben királyi adományként kapta meg a Fáy-család. Az 1848-as törvényekben megfogalmazott jobbágyfelszabadítás révén a jobbágyok megkapták jobbágytelkeiket, Tordán erre 1858-ban került sor. Ennek hatására a Fáy-család tulajdonában lévő nagybirtok erőteljesen megcsappant, az 1860-as években eladták, a Stern-család vásárolta meg. A Nagyatádi-féle földreform hatására, amely elrendelte a házhelyek kiosztását, a Stern-család birtoka a közel 2000 holdnyi területéből több mint 800 holdat veszített. Az utolsó nagybirtokos a Mártonffy-család volt, amely megvásárolta a Stern-család birtokait, köztük a kastélyt is (KOSZORÚS 2002: 102–106). A kastély a későbbiek során a Sárreți Népőiskolának adott otthont. A település történetének egyik fontos momentuma, hogy a település központjában található Kossuth-szobor Bihar megyében a harmadik, a világon a tizenkettedikként készült el. A szobrot a szabadságharc 50. évfordulója alkalmából állították, és 1898 márciusában került leleplezésre. Az ünnepség fényét emelte, hogy a rendezvényen megjelent Kossuth Ferenc is (KOSZORÚS 2011: 246–250).

A földreform végrehajtásával megnőtt a földbirtokosok száma. A birtokok nagy része a későbbiek során apáról fiúra szállt, de hiába dolgoztak a földeken, mert sem a mezőgazdálkodáshoz, sem a gazdálkodáshoz nem értettek. Ezen ismeretek hiányában a mezőgazdaság korszerűsítése csak akkor érhető el, ha az illetékesek a földek mellé megfelelő szellemi javakat is kapnak. A fiatalok ez irányú műveltségének

fejlesztésében nagy szerepet játszottak a népfőiskolák és népi kollégiumok, 1945–1949 között ezek sorát hozták létre. Nyíregyháza, Hódmezővásárhely és Zalaegerszeg népfőiskolaival egy időben nyílt meg a Sárréti Népfőiskola, amellyel Bihartorda országos hírre tett szert. A község előljárósága a népfőiskola céljára átengedte a Mártonffy-kastélyt és a hozzá tartozó belső földterületet. Szükségessé vált a kastély renoválása, majd az iskola vezetőségének és tantestületének kiválasztása. 1946. december 8-án megnyílt az iskola. Az ország tizennégy népfőiskolája között a bihartordai egy sajátos helyet kapott, mivel olyan programmal indult, amelytől mindenki azt várta, hogy Sárrét szabadművelődési központjává fejlődik. 1947. március 10-én kezdődött a második tanfolyama, amelyen csak lányok vettek részt. Az évek során kialakult az iskola gazdasága és egyre inkább önellátóvá fejlesztette magát. 1949-től azonban már inkább pártoktatási központként funkcionált, de a népfőiskolai elnevezést megtartotta (PÉTER 1982: 191–202). Az 1950-es évektől, a villany bevezetése után a kastélyban mozi termet alakítottak ki, és bálakat is rendeztek itt. Jelenleg a népfőiskola emléket márványtábla őrzi. Nagy változást jelentett a település lakóinak életében az 1960-as évek. Ez az évtized a termelészövetkezet megalakulásának és megszilárdulásának időszaka. A mezőgazdaság kollektivizálásával sokan elveszítették azt, amit több generáció hozott létre. A lakosság erőteljesen tiltakozott, végül a tiltakozások ellenére is sikerült egységesíteni a mezőgazdaságot. Később, csak a rendszerváltás után vált lehetővé a földeknek a magántulajdonba történő visszavétele (KOSZORÚS 2011: 399–401).

A település lakossága az elmúlt évek során folyamatosan csökken. 2011-ben Bihartorda lakossága 969 fő volt, jelenleg 950 lakossal rendelkezik. Az itt élő emberek nagy része a mezőgazdaságban dolgozik, de az utóbbi években nőtt azoknak a száma, akik eljárnak a környező városokba dolgozni.

3. Bihartorda helynevei

A település helyneveinek összegyűjtésében a helyi lakosok segítségét kértem. A gyűjtés során az adatközlőkhöz egy, már előre összegyűjtött névanyaggal érkeztem. A névanyagot SIMAI GYULA 1942-ben készült *Bihartorda község általános tagosításának elhelyezkedési vázlata* című térképe, valamint a Mezőgazdasági Parcella Azonosító Rendszere és saját ismereteim alapján gyűjtöttem össze. Ezt az anyagot előzetesen egy adatbázisba rendeztem, s ebben rögzítettem az élőnyelvi gyűjtés során elhangzott adatokat, így bővítve a névkorpuszt az újabb helynevekkel. A gyűjtés során SZILÁGYI-VARGA ZSUZSÁHOZ hasonlóan elsőként egy kötetlen beszélgetés keretein belül hagytam az adatközlőket, hogy gondolatban bejárják a települést és annak határát (SZILÁGYI-VARGA 2017: 77). Megkérdeztem az interjú alanyát, hogy milyen neveket ismer a határban és tudja-e azokat lokalizálni, hol van/volt földje, illetve hova jártak ki gyűjteni, földet művelni. Tudna-e mondani olyan utcaneveket, amelyeknek korábban más volt a neve, épületeket, amelyeket ma már elbontottak vagy másként funkcionál stb. Az előre elkészített névanyag és az élőnyelvi gyűjtés által betekintést nyerhettem a település névkincsének egy részébe. A történeti névadatok összegyűjtésében CARL LELOVICS 1800-ban és 1808-1809-ben készült kéziratos térképeit, Torda nagyközség című 1886-ban készült kataszteri térképet, SIMAI GYULA 1942-ben készített Bihartorda község általános tagosításának elhelyezkedési vázlata című térképét, a Mezőgazdasági Parcella Azonosító Rendszerét (MePAR), valamint KOSZORÚS LÁSZLÓ 2002-ben kiadott *A tordai krónika 1221-2001.* című munkáját, illetve a 2018-ban kiadott *Tordai krónika II.* című munkáját használtam fel. A település névanyagát a következő adatközlőktől gyűjtöttem:

Név	Foglalkozás	Életkor
Csóka István	termelőszövetkezeti munkás – gépvezető	73
Csóka Istvánné	termelőszövetkezeti munkás – kertész	70
Fegyver Lajos	őstermelő	65

Fegyverné Gyarmati Éva	magyar-történelem szakos tanár	65
Papp Margit	könyvtáros	66
Serdült János Csaba	ügyvezető, polgármester	48
Serdült Jánosné	termelősövetkezeti munkás – kertészet	78
Szalai Andrásné	iskolaittkár	58

4. A helynevek névfajták szerinti csoportjai

A település neveinek a helynévfajták szerinti osztályozásához a korábbi, hasonló témában készült szakdolgozatokhoz hasonlóan egy általános kategorizáló rendszert, HOFFMANN ISTVÁN helynévfajták szerinti osztályozását használtam, amely a helyneveket az alábbi kategóriákba sorolja (HOFFMANN 2007: 46–52).

1. víznevek

1.1. folyóvizek nevei: természetes erek, patakok, folyók és mesterséges árkok, csatornák megnevezései: *Berek-ér, Ér, Köles-ér, Köles-éri-csatorna, Közép-ér, Mérge-éri-csatorna, Pálfoki-csatorna, Sáp-Derék-éri-csatorna, Szik-folyás, Tajtarék-ér*

1.2. állóvizek nevei: természetes tavak, időszakosan vízzel telt mélyedések, mesterséges víztározók, halastavak megnevezései: *Gyilkos-tó, Halastó, Keleti-XI. horgásztó ~ K-XI. horgásztó, Kerek-tó*

1.3. források, kutak nevei: természetes és mesterséges vízvételi helyek, folyók forráshelyeinek megnevezései: *Dózsa-kút, Gémeskút, Hívő-kút, Kanalas-kút*

2. vízparti helyek nevei

2.1. vízpartok, partszakaszok, árterületek, gátak, töltések nevei: *Ér-hát, Nádasér-hát, Oldalgát, Tajtarék-hát, Tartalék-hát*

2.2. szigetek, szirtek, zátonyok, homokpadok stb. nevei: *Falusziget*

2.3. mocsarak, lápok, nádasok nevei: *Bika-fertő, Bika-fürösztő, Csikós-fertő ~ Csikos-fertő, Kis-lapos, Lápos, Nagy-lapos, Sós-fertő, Úr-fertő*

3. domborzati nevek

3.1. hegyek, dombok, halmok nevei: *Lő-domb, Mátyás-halom*

3.2. völgyek, mélyen fekvő területek, gödrök nevei: *Büdös-völgy, Sárgaföldes-gödör*

4. határnevek

4.1. szántóföldek nevei: *Ásás-oldal, Balogrév-zug, Balogrévnek szilalja, Bojtorjángos, Csurgó, Égés, Füst, Guth földje, Gyilkos, Hajzer, Hosszú, Kender-szeg, Kis-Égés, Kődomb, Mérges, Móka, Nádasér, Nagy-Égés, Nagy-Hering, Nagyvölgy, Rózsa-határ, Szilalja, Szilas, Tanítóvölgy, Zsellér-föld*

4.2. kertek nevei: *Bánom-kert, Epres-kert, Öreg-kert, Szegi-kert, Új-kert, Vén-kert, Zárt-kert*

4.3. gyümölcsösök nevei: *Meggyes*

4.4. rétek, kaszálók nevei: *Bika-rét*

4.5. legelők és legelőrészek nevei: *Hajzeri-legelő, Kerek-tói-legelő, Mátyás-föld, Móka-legelő, Nótás, Szerfás (1)*

4.6. erdők, ligetek, bokros helyek, erdőrészek: vágások, irtások nevei: *Akác-erdő, Akácos, Nagy-laposi-erdő, Nyár-erdő*

5. lakott területek nevei

5.1. helységnevek: falvak, városok, puszták megnevezései: *Bihartorda, Füst-puszta, Pálfoka, Pernyés, Torda*

5.2. településrész nevek: falu- és városrészek, zöldterületek, parkok, temetők megnevezései: *Falualja, Kastély, Kastélykert, Ó-temető, Temető, Új-temető, Zsidó temető*

5.3. utcanevek: belterületek útjainak, utcáinak, tereinek, sétányainak stb. megnevezései: *Ady Endre utca, Arany János utca, Árpád utca, Bajcsy-Zsilinszky utca, Bem József utca, Damjanich utca, Dankó utca, Dózsa György utca, Dózsa köz, Fő*

utca, Fő tér, Hajnal utca, Horthy Miklós utca, Jókai Mór utca, Kádár László utcája, Kastélykert utca, Kocsma utca, Komszomol utca, Kossuth Lajos utca, Kossuth-tér, Kun Béla utca, Magtár utca, Nádas utca, Nagyrábé-Sápi út, Nefelejcs utca, Népház utcája, Petőfi Sándor utca, Piactér, Posta utca, Rákóczi utca, Sallai utca, Sápi útfél, Sport utca, Táncsics Mihály utca, Tank utca, Temető utca, Tó utca, Torda–Bakonszegi út, Vig utca, Vízmű utcája, Zöldfa utca

5.4. tanyanevek: *Benke-tanya, Fegyver Sándor tanyája, Guth-tanya, Isza Károly tanyája, Kovács Imre tanyája, Módos-farm, Pálfoki-tanya, Papp Elek tanyája, Papp Ferenc tanyája, Papp Gedus tanyája, Papp Ödön tanyája, Serdült Lajos tanyája, Sólyom Miklós tanyája, Szigeti Imre tanyája, Szigeti Lajos tanyája, Szigeti Zsigmond tanyája, Sziki Gusztáv tanyája, Sziki György tanyája, Sziki Mihály tanyája, Sziki Sándor tanyája, Szűcsék tanyája, Varga Gyula tanyája, Vass Elek tanyája, Vigh László tanyája*

6. építménynevek:

6.1. lakóháznevek: magán- és bérházak, villák, nyaralók, víkendházak, erdészházak stb. megnevezései: *Mártonffy-kastély, Módos Falusi Szálláshely, Stern gazdatiszti lakás, Stern-ingatlan, Szolgálati lakás, Tordai Vendégház, Vendégház (1), Vendégház (2)*

6.2. középületek, templomok, kolostorok, várak, illetve ezek részei: bástyák, tornyok, kapuk, udvarok megnevezései: *Bihartorda Óvoda és Bölcsőde, Bihartorda Posta (2), Bihartordai Általános Iskola, Bölcsőde, Elöljáróság háza, Eszti boltja, Ezüstkalász-2000 Kft., Gyógyszertár, Húsbolt, Idősek Napközi Otthona, Idősek Otthona, Imaház, Iskola, Könyvtár, Községháza, Kultúrház, Művelődési ház, Nagyrábéi Móricz Zsigmond Általános Iskola Bihartordai Tagintézménye, Népház, Orvosi Rendelő, Óvoda, Önkormányzat, Paplak, Parókia, Petőfi Tsz, Polgármesteri Hivatal, Posta, Református Templom, Sárréti Népfőiskola, Szabó Pál Községi Könyvtár, Székelykapu, Tanácsháza, Teleház, Templom, Tsz Iroda*

6.3. kocsmák, csárdák megnevezései: *Fakocsma, Kocsma, Mandula Presszó, Mini Presszó, Nagy Presszó*

6.4. gazdasági célú építmények nevei: gyárak, üzemek, malmok, bányaépületek, illetőleg állattelepek, istállók, magányos hodályok, pajták, géptelepek

stb. megnevezései: *Baromfifeldolgozó-üzem, Birkatelep, Géptelep, Magtár, Sertéstelep, Szarvasmarha telep, Szerfás (2), Tejcsarnok, Vízmű*

6.5. állomásnevek: autóbuszmegállók megnevezései: *Bihardancsháza elágazás, Bihartorda Kossuth utca 103., Bihartorda Posta (1), Buszmegálló, Dancsházi elágazás*

6.6. utak, dűlőutak megnevezései: *Borjú-járás, Gulyakihajtó út, Füsti út*

6.7. kisebb építmények nevei: keresztek, köztéri szobrok, vadászlesek, őrtornyok, vadetető, mész- és szénégető kemencék, dögkutak stb. megnevezései: *1956-os emlékmű, Döggút, Focipálya, I. világháborús emlékmű, II. világháborús emlékmű, Kossuth Lajos szobor, Kossuth-szobor, Szent István-szobor, Vadetető*

5. Bihartorda helyneveinek szótára

5.1. Szótár felépítése

A szótár felépítésének kidolgozásában a DE Magyar Nyelvtudományi Tanszéken korábban hasonló témában készült munkák jól bevált gyakorlatát követtem. Így a szótár rendezési elve szerint egy denotátum megnevezésére használt minden névalak egy szócikkbe került. A szócikkek a következő négy részből állnak:

- a) címszó,
- b) a név adatai kronologikus sorrendben,
- c) az objektum lokalizálása, a hely fajtája, valamint további, a névhez, illetve az általa jelölt denotátumhoz kapcsolódó információk,
- d) nyelvi elemző rész, amelyben a névtípust és névrészek etimológiáját adom meg.

Az adatok forrásait rövidítésekkel jelzem. Mivel a fentebb mondottak szerint az azonos denotátumra vonatkozó nevek egy szócikkbe kerültek, és az ezekhez kapcsolódó információk egyetlen szócikkben vannak kifejtve, a szócikkek közötti kapcsolatot a belső utalások mutatják. A szótárban szereplő címszók a ma használt névalakot mutatják. A szinonim nevek esetében ábécé szerinti sorrendben vannak feltüntetve a nevek, s a denotátumra vonatkozó adatok belterületi nevek esetében az intézmény mai, hivatalos neve után, külterületi nevek esetében az adatközlők tudatában ma használt névalakot követően olvashatók.

Dolgozatomban a település bel- és külterületi helyneveit egyaránt be szeretném mutatni, ezért az általam készített szótárban nem különítettem el a két helynévfajtát. A szótár továbbá tartalmaz néhány, a település közigazgatási határán kívül eső helynevet (például: *Ér-hát*, *K-XI. horgásztó*, *Füst*). Ezek a nevek az adatközlők tudatában a településhez tartoznak vagy birtokvásárlások útján kerültek tordai kézre.

A szótár mindezek alapján összesen 255 nevet tartalmaz.

5.2. Szótár

1956-os emlékmű – 2020: *1956-os emlékmű.* – Emlékmű Bihartorda belterületén, a falu központjában.

Ady Endre utca – 2020: *Ady Endre utca ~ Vízmű utcája.* – Utca Bihartorda belterületén, a Jókai utcából nyílik, a Víg utcával párhuzamosan. A falusiak nevezik a *Vízmű utcájának* is az utcában található Vízmű miatt. – Az utca Ady Endre költőnek állít emléket.

Akác-erdő – 2020: *Akác erdő ~ Akácos.* – Erdő Bihartorda keleti határában, Bihartorda és Bakonszeg határánál. – Nevét az ott található növényzetről kapta.

Akácos – ld. **Akác erdő.**

Arany János utca – 2020: *Arany János utca ~ Népház utcája.* – Utca Bihartorda belterületén, a Kossuth utcát és a Rákóczi utcát köti össze. Hivatalos neve az *Arany János utca*, a korábbi *Népház utcája* elnevezés az utcában található Népházra utal. – Az utca Arany Jánosnak állít emléket.

Árpád utca – 2020: *Árpád utca.* – Rövid utca Bihartorda belterületén, a Dankó utcával párhuzamosan. – Az elnevezés oka ismeretlen.

Ásás-oldal – 2020: *Ásás-oldal.* – Bihartorda délkeleti határában, az Égés felé található szántóterület. Ma többen folytatnak itt magángazdálkodást. – Az elnevezés oka ismeretlen.

Bajcsy-Zsilinszky utca – ld. **Damjanich utca.**

Balogrévnek szilalja – ld. **Szilalja.**

Balogrév-zug – ld. **Szil-alja.**

Bánom-kert – 1886: *Bánomkert* (BmT); 1942: *Bánomkert* (Simai); 2020: *Bánomkert.* – *Megbántam, hogy itt kertet vettem. Olyan messze volt, hogy megbánták, hogy kimentek oda.* – Kert Bihartorda keleti határában, a Kődomb és a Szerfás között. Szőlő- és gyümölcsöskert volt, ma kukorica, búza és árpatermesztés folyik a területen. – A *bánom* névelem arra utalhat, hogy nem

váltotta be a hozzá fűzött reményeket, keveset termelt.

Baromfifeldolgozó – ld. **Baromfifeldolgozó üzem.**

Baromfifeldolgozó-üzem – 2020: *Baromfifeldolgozó-üzem ~ Baromfifeldolgozó.* – Az 1980-as években létesített komplexum Bihartorda belterületén, a Sport utca végében. Ma nem üzemel. – A név a denotátum funkciójára utal.

Bem József utca – 2020: *Bem József utca ~ Bem utca.* – Rövid kis utca Bihartorda belterületén. A Sport utcát és a Kastélykert utcát köti össze. – Az utca Bem Józsefről kapta nevét.

Bem utca – ld. **Bem József utca.**

Benke-tanya – 2020: *Benke tanya.* – Tanya Bihartordán, amely a Jókai utca és a Bihardancsházi út kereszteződésében van. Ma egy család lakik az egykori tanya helyén. – Nevét egykori tulajdonosáról Herceg Benkéről kapta.

Berek-ér – ld. **Mérges-éri-csatorna.**

Bihardancsháza elágazás – 2020: *Bihardancsháza elágazás ~ Dancsházi elágazás.* – Autóbusz-megálló Bihartorda és Bihardancsháza határánál. – Az elnevezés a denotátum által jelölt objektum földrajzi elhelyezkedésére utal.

Bihartorda – 1895: *Bihartorda* (Hnt. 235); 1900: *Bihartorda Ω Pálfoka* (Hnt. 124); 1902: *Bihartorda Ω Pálfoka* (Hnt. 488); 2020: *Bihartorda ~ Torda.* – Bihartorda Hajdú-Bihar megye délnyugati részén, Püspökladánytól délkeletre, Berettyóújfalutól nyugati irányban fekvő település. Északról a Sápi határ, keletről a Bakonszegi határ, délről a Mérges-éri-csatorna és Nagyrábéi határ, nyugatról a Dancsházi határ határolja. Lakosainak száma 950 fő. – A *Torda* névelem személynévből keletkezett metonimikus névadással (RÁCZ 2007: 287). Az alapjául szolgáló személynév a török *Turdi* személynévvel hozható kapcsolatba, jelentése 'megállt, megmaradt' (FNESz. 652). A *Bihar* a megyei hovatartozásra utaló megkülönböztető szerepű névrész.

Bihartorda Kossuth utca
103. – 2020: *Bihartorda Kossuth utca 103.* – Autóbusz-megálló Bihartorda belterületén, a Kossuth utcán. – A név az általa jelölt objektum pontos földrajzi elhelyezkedésére utal.

Bihartorda Óvoda és Bölcsőde – 2020: *Bihartorda Óvoda és Bölcsőde ~ Bölcsőde ~ Óvoda.* – Óvoda és bölcsőde Bihartorda belterületén. Az óvoda 1945 óta működik. A bölcsőde 2017-ben épült és azóta is működő intézmény. – Az *óvoda* és *bölcsőde* névrészek utalnak az általuk jelölt objektum funkciójára.

Bihartorda Posta (1) – 2020: *Bihartorda Posta ~ Buszmegálló.* – Autóbusz-megálló Bihartorda belterületén, a faluközpontban. Régen a buszmegálló a Posta előtt volt. – A Bihartorda Posta elnevezés utal az objektum korábbi helyére, amely a Kossuth utcában található Posta épülete előtt volt. A Buszmegálló elnevezés az objektum funkciójára utal.

Bihartorda Posta (2) – 2020: *Bihartorda Posta ~ Posta.* –

A posta épülete Bihartorda belterületén, a Kossuth utcán. Régen a Petőfi utcán volt ez az intézmény. – Az elnevezés az általa jelölt denotátum jelenlegi funkcióját adja meg.

Bihartordai Általános Iskola – ld. **Nagyrábéi Móricz Zsigmond Általános Iskola Bihartordai Tagintézménye.**

Bika-fertő – 1800: *Bika Fertője* (Lelovics 1); 1808: *Bika Fertő* (Lelovics 2); 1886: *Bikafertő* (BmT); 2020: *Bika-fertő ~ Bika-fürösztő.* – Bihartorda északkeleti határában, a Szilas és Kerek-tó által határolt szántó. Az 1960-as években paradicsomot és paprikát termeltek itt, ma kukoricát és búzát termesztenek a területen. Az idősebb lakosok szokták *Bika-fürösztőnek* is nevezni. A hagyomány szerint ide hajtották ki a marhákat és egyszer egy bika belefulladt a vízébe. Az adatközlők elmondása szerint az 1950-es években Kádár László baromfi ólakat építtetett és tyúkfarmmal próbálkozott itt, sikertelenül. – A *fertő* elnevezés arra utal, hogy egykor mocsaras, időként vízzel feltöltődött mélyedésekkel ellátott

terület lehetett. A *bika* lexéma a rendszeresen e területre hajtott állatokra utal.

Bika-fertője – ld. **Bika-fertő**.

Bika-fürösztő – ld. **Bika-fertő**.

Bika-rét – 2020: *Bika-rét*. – Bihartorda déli határában található terület. – Az elnevezés motivációja ismeretlen.

Birkatelep – 2020: *Birkatelep*. – 2016 körül épült ol Bihartorda belterületén, a Magtár utca végében. – Az elnevezés az ott tartott állatokra utal.

Bojtorjángos – 1800: *Kis Botorjankos* (Lelovics 1); 1808: *Bojtorjankos* (Lelovics 2); 1886: *Bojtorjángos* (BmT); 1942: *Bojtorjángos* (Simai); 2020: *Bojtorjángos ~ Mátyás-föld ~ Mátyás-halom*. – Bihartorda nyugati határában, a Rózsahatár és Móka nevű szántóföldek közötti szántó. Régen nevezték *Mátyás földnek*. A hagyomány szerint Mátyás király megfordult ezen a területen, s az itt lévő halmot nevezték el Mátyás után. Ez azonban nehezen képzelhető el egy alacsony,

vizenyős területen. – A *Bojtorjángos* elnevezés utal a korábban a területen burjánzó növényzetre. A *Kis-Bojtorjankos* elnevezés a *kis* jelzővel történő kiegészülés eredményeképp jött létre.

Borjú-járás – ld. **Gulyakihajtó út**.

Bölcsőde – ld. **Bihartorda Óvoda és Bölcsőde**.

Buszmegálló – ld. **Bihartorda Posta (1)**.

Büdös-völgy – 1800: *BüdösVölgy* (Lelovics 1); 1886: *Büdös völgy* (BmT); 2020: *Büdös-völgy*. – Bihartorda északkeleti határában fekvő vizenyős terület. Legnagyobb része kaszáló. – A *büdös* elnevezés feltételezhetően utalhat az itt található halastó szagára. A *völgy* elnevezés arra utal, hogy ez egy alacsonyabban fekvő terület.

Csikó fertője – ld. **Csikós-fertő**.

Csikós-fertő – 1800: *Csikó fertője* (Lelovics 1); 1808: *Csikós Fertő* (Lelovics 2); 1886: *Csikos fertő ~ Csikós fertő* (Bmt); 2020: *Csikós-fertő ~ Csikos-fertő*. –

Bihartorda délkeleti határában Falualja és Szegi kert által határolt fertő, a Bakonszegre vezető út mellett. Ma legelőként funkcionál. – A *fertő* főtag utal arra, hogy ez egy mocsaras terület volt, a *csikós* névelem utal az e területre hajtott állatokra, míg a *csikos* előtag utal a fertő alakjára.

Csikós-fertő – ld. **Csikós-fertő**.

Csurgó – ld. **Hajzer**.

Damjanich utca – 2000: *Bajcsy-Zsilinszky utca ~ Bajcsy utca*. 2020: *Damjanich utca*. – Rövid kis utca Bihartorda belterületén. Az utca a Kastélykert utcát és a Magtár utcát összekötő földút. – A korábbi nevet Bajcsy-Zsilinszky Endréről, a mai nevét Damjanich Jánosról kapta.

Dancsházi elágazás – ld. **Bihardancsháza elágazás**.

Dankó Pista utca – ld. **Dankó utca**.

Dankó utca – 2020: *Dankó utca ~ Dankó Pista utca*. – Rövid kis utca Bihartorda belterületén. A Bem József utcából nyílik. A Dankó utca valamikori cigánysor volt

Bihartordán. – Nevét Dankó Pistáról kapta.

Dózsa György utca – 2020: *Dózsa György utca ~ Dózsa utca ~ Kocsma utca*. – Utca Bihartorda belterületén. A Kossuth utcát és az Ady Endre utcát összekötő hosszú utca. A falusiak nevezték *Kocsma utcának*, amely az utcában található kocsmára utal. – Az utca Dózsa Györgynek állít emléket

Dózsa köz – 2020: *Dózsa köz*. – Szűk utca Bihartorda belterületén. Az utca két részből áll. A hosszabbik része keresztezi a Dózsa György utcát, a rövidebb része a Jókai utcából nyíló zsákutca. (Mfkt. 214). – Nevét Dózsa Györgyről kapta.

Dózsa-kút – 2020: *Dózsa-kút ~ Hívő-kút*. – *Onnan merítettek a Bánom-kertbe menők, de sokan kijártak kannával a jószágnak vízért*. – Ásott kút Bihartorda keleti határában, a Falualja legelőn. A kutat baptisták ásták, ezért 1948 előtt *Hívő-kútnak* is nevezték. Majd 1948 után kapta a *Dózsa-kút* elnevezést. A kút vizét az 1960-as évek után bevezették a faluba. – A *Hívő* előtag utal arra, hogy baptista

vallású emberek ásták. A későbbi *Dózsa-kút* elnevezés oka ismeretlen.

Dózsa utca – ld. **Dózsa György utca.**

Döggút – 2020: *Döggút.* – Bihartorda északi határában, a Sápi határnál található döggút. Ide hordták az állattetemeteket. – Az elnevezés utal a denotátum funkciójára.

Égés – 2020: *Égés.* – Bihartorda délkeleti határában fekvő szántó föld. A területet kettészeli a Füsti út. Az út bal oldalán a *Kis-Égés*, a jobb oldalon a *Nagy-Égés* található. – Az elnevezés utal a terület kialakulására, ugyanis a lecsapolások után felégették a kiszáradt területet.

Elöljáróság háza – ld. **Gyógyszertár.**

Epres-kert – ld. **Nagyvölgy.**

ÉR – ld. **Mérges-éri-csatorna.**

ÉR-hát – 2020: *ÉR-hát.* – Az ÉR mögötti részt hívják annak. – Hivatalosan Bihartorda közigazgatási határán kívül, a Nagyrábéi határban fekszik.

Vásárlások útján került tordai gazdák kezére. – Az *ÉR-hát* kis vízfolyás, ér melletti hátság, kissé kiemelkedő területet jelöl (Mfkt. 135).

Eszti boltja – 2020: *Eszti boltja.* – A Kossuth utca és Petőfi utca sarkán található bolt. Korábban itt volt a gyógyszertár. – Nevét a tulajdonosáról kapta.

Ezüstkalász-2000 Kft – 2020: *Ezüstkalász-2000 Kft ~ Petőfi Tsz ~ Tsz Iroda.* – A termelőszövetkezet irodájának épülete Bihartorda belterületén. Az első tsz csoport neve *Petőfi Tsz.* 2000-től *Ezüstkalász-2000 Kft* a hivatalos neve. – A *Petőfi Tsz* elnevezésben a *tsz* főtag a név által jelölt objektum funkciójára utal, az előtag Petőfi Sándor nevét viselte. Az *Ezüstkalász-2000 Kft* elnevezésben a 2000 névrész utal a névváltoztatás idejére. A *kalász* névelem a mezőgazdasági tevékenységre utal.

Fakocsmá – 2020: *Fakocsmá.* – Egykori kocsmá Bihartorda belterületén, a Jókai utcában. A kocsmá ma már nem üzemel, helyette az épület

konyhaként funkcionál. – Az elnevezés utal az épület jellegére, ugyanis fával burkolt.

Falualja – 1886: *Falu alja* (BmT); 1942: *Falualja* (Simai); 2020: *Falualja*. – Legelő Bihartorda keleti határában. A legelő közvetlen a falu végében található. – Az elnevezés utal a legelő földrajzi elhelyezkedésére.

Falusziget – 1800: *Falu Szigetje* (Lelovics 1); 1808: *Falu Sziget* (Lelovics 2); 1886: *Falusziget* (BmT); 1942: *Falusziget* (Simai); 2020: *Falu-sziget*. – Bihartorda keleti határában, Bihartorda és Bakonszegi közti határrészen található legelő. Egyik oldalán a Köles-éri-csatorna, másik oldalán a Pál-foki-csatorna határolja. – A *falua* előtag a településre utal, a *sziget* utótagból arra következtethetünk, hogy ez valamikor egy vízzel határolt terület volt.

Falu szigete – ld. **Falusziget**.

Fegyver Sándor tanyája – 2020: *Fegyver Sándor tanyája*. – Bihartordától keletre, a falu közigazgatási határánál, a

Hosszúnál volt. Az 1960-as évek után, a téészesítés miatt szűnt meg, helyén ma szántóföld van. – Nevét egykori tulajdonosáról kapta.

Focipálya – 2020: *Focipálya* ~ *Sportpálya*. – Sportpálya Bihartorda belterületén a Sport utca és a Kastélykert utca között. – Az elnevezés kifejezi a denotátum funkcióját.

Fő utca – ld. **Kossuth Lajos utca**.

Főtér – ld. **Kossuth-tér**.

Füst – 2020: *Füst* ~ *Füst-puszta*. – A legnagyobb földterület volt Nagyrábé és Bihartorda határánál, Nagyrábén a Rétszentmiklósi utca keleti része. 1945 előtt a terület Nagyrábéhoz tartozott, a földvásárlások útján került tordai kézre. – Az elnevezése a hely kialakulására utal, ugyanis a lecsapolások után felégették a területet.

Füsti út – 2020: *Füsti út*. – Út Nagyrábé és Bihartorda határán. A *Füsti út* Nagyrábé főutcájának folytatása, amely a Bakonszegi útba csatlakozik elkerülve Bihartordát. – Az út Füst-pusztán halad keresztül, neve a pontos elhelyezkedésre utal.

Füst-puszt – ld. **Füst**.

Gát-zug – ld. **Tartalék-hát**.

Gémeskút – 2020:
Gémeskút. – Gémeskút Bihartorda nyugati határában, a Móra legelőn. Ma már nem használják. – Ásott kút a vödör kiemelését segítő gémmel (Mfkt. 157).

Géptelep – 2020: *Géptelep*.
– Az Ezüstkalász-2000 Kft géptelepe Bihartordán. – A név kifejezi a denotátum funkcióját.

Gulyakihajtó út – 2020:
Gulyakihajtó út ~ Borjú-járás. – Út Bihartorda keleti határában, a Bánom-kert és a Kerek-tói-legelő között található. Ezen az úton hajtották ki a gulyát, hogy az ne tegyen kárt a művelt területeken. – A név a denotátum funkciójára utal.

Guth földje – 2020: *Guth földje ~ Guth-tanya*. – A Hajzeri legelővel határos földterület, más néven a *Guth tanya*. Eredetileg itt tanya állt, ami ma már nincs meg, helyén pedig szántóföld van. – Nevét tulajdonosáról kapta.

Guth-tanya – ld. **Guth földje**.

Gyilkos – 1886: *Gyilkos* (BmT); 2020: *Gyilkos*. – Bihartorda északkeleti határában, a Sári határnál található szántó. Területén régen volt egy tó, amelyet Gyilkostónak neveztek. – „A hagyomány szerint nevét onnan kapta, hogy a régi sárréti világban a betyárok búvóhelye volt az itt található nádas, és ahogy mondják emberéletben is kár esett. Más információk szerint a lecsapolások után belefektetett temérdek munka gyilkos sokasága, hogy termővé formálják a földet adta a nevét.” (KOSZORÚS 2002: 92).

Gyilkos-tó – ld. **Gyilkos**.

Gyógyszertár – 2020:
Gyógyszertár. – Az épület a Kossuth utcán található. Korábban, a Nagyrábé Nagyközségi Közös Tanács idején, az Elöljáróság háza volt. Az 1960-as években a mai Privát bolt helyén, majd a Községháza helyén működött szolgálati lakással. – Az elnevezés az objektum funkciójára utal.

Hajnal utca – 2020: *Hajnal utca*. – Utca Bihartorda belterületén, amely a Kossuth utcából nyílik a Rákóczi utca felé.

Régen ezen az utcán hajtották fel a teheneket. – Metonimikus névadással keletkezhetett, ugyanis ez a falu legkeletibb utcája.

Hajzer – 1886: *Úr Ferteje* (BmT); 1942: *Úrfertő* (Simai); 2020: *Hajzer ~ Csurgó ~ Úr-fertő*. – Bihartorda és Bakonszeg határában található szántóföld. Korábbi neve az *Úr-fertő*, mai hivatalos neve a *Hajzer*, emellett nevezik *Csurgónak* is. – A *fertő* elnevezés utal a terület mocsaras jellegére, a régi sárréti világra. Bakonszeg északi határában található egy *Hajzer* nevű tanya, amely tulajdonosáról kapta nevét (E. NAGY 148). A *Csurgó* elnevezés morfológikus keletkezésű, amely utal a terület vizenyős jellegére. Az *úr* névelem feltehetően egykori birtokosára utal.

Hajzeri-legelő – 2020: *Hajzeri-legelő*. – Legelő Bihartorda északkeleti határában. Ma már egy részét feltörték. – A név *legelő* főtagja utal a hely fajtájára, az előtagját pedig a szomszédban lévő *Hajzer* nevű szántóföld után kapta, ezzel utalva a legelő földrajzi elhelyezkedésére.

Halastó – ld. **K-XI. horgásztó**.

Hívő-kút – ld. **Dózsa-kút**.

Horthy Miklós utca – ld. **Kossuth Lajos utca**.

Hosszú – 2020: *Hosszú*. – Bihartorda keleti határában, a Bakonszegi határnál található vizenyős terület. – Az elnevezés utal a denotátum alakjára.

Húsbolt – 2020: *Húsbolt*. – Bihartorda belterületén, a Kossuth utcán volt. Ma már nincs meg, helyén játszótér található. – Az elnevezés a denotátum funkciójára utal.

I. világháborús emlékmű – 2020: *I. világháborús emlékmű*. – A Kossuth parkban található emléktábla a I. világháborúban elesettek neveivel. – Az *emlékmű* főtag a denotátum funkcióját fejezi ki, az előtag emlékeztető szerepű.

Idősek Napközi Otthona – 2020: *Idősek Napközi Otthona ~ Idősek Otthona*. – Épület Bihartorda belterületén. Régen orvosi rendelő és lakás volt. 1997 óta *Idősek Otthonaként* működik. – A név az általa jelölt objektum funkciójára utal.

Idősek Otthona – ld. **Idősek Napközi Otthona**.

II. világháborús emlékmű

– 2020: *II. világháborús emlékmű*. – A Kossuth parkban található emléktábla a II. világháborúban elesettek neveivel. – *Az emlékmű* főtag a denotátum funkcióját fejezi ki, az előtag emlékeztető szerepű.

Imaház – 2020: *Imaház ~ Parókia*. – Épület Bihartorda belterületén, a Kossuth utcában, a templommal szemben. Korábban volt csendőrlaktanya, majd hitelszövetkezet. Ma imaházként üzemel. – A név az általa jelölt denotátum funkcióját fejezi ki.

Iskola – ld. **Nagyrábéi Móricz Zsigmond Általános Iskola Bihartordai Tagintézménye**.

Isza Károly tanyája – 2020: *Isza Károly tanyája*. – Tanya volt Bihartordától délkeletre, a Füst tordai területén. Az 1960-as évek után, a téveszesítés miatt szűnt meg, helyén ma szántó föld van. – Nevét egykori tulajdonosáról kapta.

Jókai utca – ld. **Jókai Mór utca**.

Jókai Mór utca – 1942: *Nagyrábé–Sápi út ~ Sápi útfél*; 2020: *Jókai Mór utca ~ Jókai utca*. – *Régen a leveleket is így címeztük, a Sápi útfélre*. – Hosszú utca Bihartorda belterületén. Nagyrábét és Sápót összekötő közlekedési út. Több szakaszban alakult ki 1924 és 1944 között. 1945 után mérték ki rajta a házhelyeket (KOSZORÚS 2018: 141). – Az utca Jókai Mór írónak állít emléket.

Kádár László utcája – ld. **Nádas utca**.

Kanalas-kút – 2020: *Kanalas-kút*. – Ásott kút Bihartorda keleti határában, a Kerek-tói legelőn. – Az elnevezés a denotátum funkciójára utal.

Kastély – ld. **Kastélykert**.

Kastélykert – 2020: *Kastélykert ~ Kastély*. – *Kimegyek a Kastélyba*. – A Kastélykert utca és a Sport utca között lévő park. Korábban itt állott a Mártonffy-kastély, amelyet az 1970-es években lebontottak. Ma játszótér, esőbeálló és egy színpad található a helyén. A falu szabadtéri rendezvényinek színhelye (KOSZORÚS 2018: 164). – Nevében

az egykori Mártonffy-kastélynak állít emléket.

Kastélykert utca – 1945: *Sallai utca* ~ 2020: *Kastélykert utca*. – Rövid utca a Sport utcával párhuzamosan. 1945 után osztották ki a házhelyeket. – A *Kastélykert utca* neve az egykori kastély emléket őrzi. A történeti *Sallai utca* nevét Sallai Imre után kapta.

Keleti-XI. horgásztó – ld. **K-XI. horgásztó.**

Kender-szeg – 1808: *Kender Szeg* (Lelovics 2); 1886: *Kenderszeg* (BmT); 1942: *Kenderszeg* (Simai); 2020: *Kender-szeg*. – Bihartorda északkeleti határában, Gyilkos és Hajzer között található szántó. A talaj javítása érdekében kendert termesztettek ezen a területen. – A *szeg* főtag arra utal, hogy a bakonszegi és berettyóújfalui határ szögellésében kerül el, tehát a földrajzi elhelyezkedésre utal, a *kender* előtag pedig az itt termesztett növényre utal.

Kerek-tó – ld. **Kerek-tói-legelő.**

Kerek-tói-legelő – 1942: *Nótás* (Simai); 2020: *Kerek-tó* ~

Kerek-tói-legelő. – Bihartorda keleti határában Kender-szeg, Szilas és Kődomb területek által közbezárt legelő. Területén valamikor tó lehetett, melyet *Kerek-tónak* neveztek. – A *legelő* elnevezés utal a terület funkciójára, míg a *Kerek-tó* elnevezés utal az egykor itt található tóra. Nevében a *kerek* előtag utal a tó alakjára. A korábbi *Nótás* elnevezést a hagyomány szerint a tagosításkor kapta, ugyanis „Simai Gyula földmérő mérnök úr a terület bejárásakor igen jó hangulatban volt, sokat nótázott.” (KOSZORÚS 2002: 91).

Kis-Bojtorjángos – ld. **Bojtorjángos.**

Kis-Égés – ld. **Égés.**

Kis-lapos (~ **-lapos?**) – 1808: *Lapos* (Lelovics 2); 1886: *Kis Lapos* (BmT); 1942: *Lápos* (Simai); 2020: *Kis-lapos*. – Bihartorda északi határában, a Rózsa-határ szomszédságában található szántó. – A *lapos* földrajzi köznévi környezeténél alacsonyban fekvő, többnyire vizenyős, legelőnek vagy kaszálónak alkalmas sík terület (Mfkt. 225). A *kis* előtag megkülönböztető szerepű.

Kis Torda – ld. **Torda**.

Kocsma – ld. **Mandula Presszó**.

Kocsma utca – ld. **Dózsa György utca**.

Komszomol utca – ld. **Tó utca**.

Kossuth Lajos-szobor – 2020: *Kossuth Lajos-szobor ~ Kossuth-szobor*. – Emlékmű Bihartorda belterületén, a Kossuth utcában. 1898-ban készült szobor, akkori helye a templomkertben volt. 1958-ban került át mai helyére, a Kossuth parkba. A bihartordai *Kossuth-szobor* volt a világon a tizenkettedik szobor. – Nevében Kossuth Lajos emlékét őrzi.

Kossuth Lajos utca – 1886: *Torda – Bakonszegi út*. 2020: *Kossuth Lajos utca ~ Főutca*. – Mindenkori főutca a Bihartorda belterületén. Az utca keleti részét nevezték régen *Horthy Miklós utcának* is. – Jelenlegi nevét Kossuth Lajos tiszteletére kapta.

Kossuth-szobor – ld. **Kossuth Lajos-szobor**.

Kossuth-tér – 2020: *Kossuth-tér*. – Közterület

Bihartorda belterületén, a falu központjában. Itt található a Polgármesteri Hivatal épülete, a Gyógyszertár, a Kossuth-szobor, I. és II. világháborús emlékművek, valamint a Szent István-szobor. – Nevét Kossuth Lajos tiszteletére kapta.

Kovács Imre tanyája – 2020: *Kovács Imre tanyája*. – *Ide telepített három sor barackfát*. – Tanya volt Bihartorda északkeleti határában, Kender-szegen. Az 1960-as évek után, a téészesítés miatt szűnt meg, helyén ma szántóföld van. – Nevét egykori tulajdonosáról kapta.

Kődomb – 2020: *Kődomb*. – *Itt települtek le Torda első lakosai a 13. század körül*. – Bihartorda keleti határában, a Bánom-kert, Kerek-tóilegelő, Nagy-lapos és Pálfoka által közbezárt terület. A hagyomány szerint a *Kődombnál* feküdt a valamikor falu, melyet az 1500-as években pusztítottak el és ez után költözött a mai helyére. – A *Kődomb* elnevezés bizonyára utal az egykori településre, melynek kőépületei lehettek.

Köles-ér – ld. **Köles-éri-csatorna**.

Köles-éri-csatorna – 1808: *Tajtarek Ér* (Lelovics 2); 1886: *Tajtarék ér* (BmT); 1942: *Köleséri csatorna* (Simai); 2020: *Köles-éri-csatorna ~ Köles-ér*. – Kis méretű természetes vízfolyás Bihartorda keleti határában. Berettyóújfalu nyugati határában indul és Kenderesznél lép be Bihartorda közigazgatási területére. A Keleti-főcsatorna vizét vezeti el. – Az elnevezés oka ismeretlen.

Könyvtár – ld. **Szabó Pál Községi Könyvtár**.

Közép-ér – ld. **Sáp-Derék-éri-csatorna**.

Községháza – ld. **Polgármesteri Hivatal**.

Községi Könyvtár – ld. **Szabó Pál Községi Könyvtár**.

Kultúrház – 2020: *Kultúrház ~ Művelődési ház ~ Népház*. – Épület Bihartorda belterületén. 1935-ben épült, melyet akkor *Népháznak* neveztek el. Az 1950-es évektől *Kultúrház*, majd *Művelődési ház*. Mai hivatalos neve *Kultúrház*. Az épületben található könyvtár mellett van egy színpaddal

ellátott nagyterme, valamint öltözők. Korábban bálók, rendezvények helyszíne volt. – Az elnevezés az általa jelölt objektum funkciójára utal.

Kun Béla utca – ld. **Magtár utca**.

K-XI. horgásztó – 2020: *K-XI. horgásztó ~ Halastó ~ Keleti-XI. horgásztó*. – Bihartorda közigazgatási határán kívül, Bakonszeg északnyugati határában található 160 hektáron kialakított horgásztó, melyet a Keleti-főcsatorna vize táplál. – A horgásztó főtag utal a denotátum fajtájára, az előtag mesterséges név.

Lápos – ld. **Kis-lapos**.

Lő-domb – 2020: *Lő-domb*. – Mesterségesen kialakított domb Bihartorda délnyugati határában, a Mókán. A II. világháború idején mögötte löteret alakítottak ki, ahol a leventék gyakorlatoztak. – Az elnevezés a denotátum funkciójára utal.

Magtár – 2020: *Magtár*. – Gazdasági épület Bihartorda belterületén, a Magtár utcában. Eredetileg terménytárolónak építette a Stern-család. Később a tsz

használta évtizedekig terményraktárként. Ma nem használják. – Az elnevezés a denotátum funkciójára utalt.

Magtár utca – 1945: *Kun Béla utca*; 2020: *Magtár utca*. – A Jókai utcából nyíló utca Bihartorda belterületén. – Az utca korábbi nevét Kun Béla politikus után, jelenkori nevét pedig az utcában található Magtárról kapta.

Mandula Presszó – 2020: *Mandula Presszó ~ Kocsma*. – Kocsma Bihartorda belterületén, a Dózsa utcában. – A *presszó* főtag a hely fajtájára utal. A *mandula* előtag motivációja nem ismert.

Mártonffy-kastély – 2020: *Mártonffy-kastély*. – Kastély volt Bihartorda belterületén. Ma már nincs meg, a helyén található a Kastélykert. A kastély építői a Nadányi-család lehettek, majd a Stern-család vásárolta meg. A kastély eredeti hossza 84 méter, szélessége 12 méter és 16 szobát tartalmazott. A kastélyt 1932-ben Mártonffy Barna földbirtokos vásárolta meg. 1946-tól a Sárreai Népiskola otthona volt, majd az 1950-es évek után mozit és

szórakozóhelyet alakítottak ki benne. A kastélyt leromlott állapota miatt 1985-ben lebontották. – Nevét Mártonffy Barna tulajdonosáról kapta.

Mátyás-föld – ld.

Bojtorjángos.

Mátyás-halom – ld.

Bojtorjángos.

Meggyes – 2020: *Meggyes*. – Gyümölcsös kert Bihartorda és Nagyrábé között, Bihartorda déli határában. Jelenleg magántulajdonban van. – Az elnevezés a jelenleg is ott lévő növényzetre utal.

Mérgecs – 2020: *Mérgecs*. – Bihartorda délkeleti határában található művelés alatt álló földterület. – Az elnevezés motivációja ismeretlen.

Mérgecs-éri-csatorna – 2020: *Mérgecs-éri-csatorna ~ Berek-ér ~ Ér*. – Széles medrű időszakos vízfolyás Bihartordától délre, a mai közigazgatási határ mentén. – Az ér a *Mérgecs* nevű területről kapta nevét. A berek jelentése 'nádas, bozótos, vizes lapály, ingovány, mocsár' (Mfkt. 89).

Mini – ld. **Mini Presszó**.

Mini Presszó – 2020: *Mini Presszó ~ Mini.* – Kocsma volt Bihartorda belterületén. Ma nem üzemel. – A *mini* előtag mutatja, hogy az épület kis alapterületű. A *presszó* főtag a hely fajtájára utal.

Módos Falusi Szálláshely – 2020: *Módos Falusi Szálláshely ~ Vendégház (1).* – Vendégház Bihartorda belterületén. A 2016-ban épült vendégházban 9 vendég elszállásolására van lehetőség. – A *falusi szálláshely* elnevezés utal a hely funkciójára, a *Módos* családnév a vendégház tulajdonosára utal.

Módos-farm – 2020: *Módos-farm.* – Állattenyésztéssel és mezőgazdasággal foglalkozó családi vállalkozás Bihartorda belterületén. – Nevét a tulajdonosáról kapta.

Móka – 1808: *Móka* (Lelovics 2); 1886: *Móka* (BmT); 1942: *Móka* (Simai); 2020: *Móka ~ Móka-legelő.* – *Majd megférünk a Mókán! Ott mindenkinek jut hely. Az én földem a Mókán van, amit majd rám tesznek.* – Bihartorda délnyugati határában, a Nagyrábéi határ és a Bojtorjángos közötti

szántó, melynek a faluhoz közelebb eső része a *Móka-legelő* nevet viseli. A legelőn található a ma már nem működő Gémeskút. – A hagyomány szerint ide tették a temetőt, és azért kapta a *Móka* nevet, hogy mindig jó kedv legyen.

Móka-legelő – ld. **Móka.**

Művelődési ház – ld. **Kultúrház.**

Nádas utca – 1945: *Tank utca ~ Kádár László utcája*; 2020: *Nádas utca.* – *Onnan lőtték a templomtornyot. Ott akadtak el a tankok.* – A legutolsó utca Sáp irányába. Korábban viselte a *Kádár László utcája* nevet is. 1944 őszén innen lőtték orosz tankokból a templomtornyot az ott őrködő német katonák miatt. – A *Kádár László utcája* név Kádár László, egykori tsz párttitkárnak állít emléket. A *Tank utca* nevét az utcában maradt sérült tankok miatt kapta. A jelenlegi *Nádas utca* elnevezés oka ismeretlen.

Nádasér – 1808: *Szél Allya* (Lelovics 2); 1886: *Nádas érhát* (BmT); 2020: *Nádasér.* – Bihartorda keleti határában a Köleséri-csatorna és a Szik-folyás között

található szántó. – A *Nádasér-hát* elnevezés utal arra, hogy a terület egy ér mögött található, a *nádas* névrészből pedig arra következtethetünk, hogy egykor nád és más vízi növény élt meg a területen. A *Nádasér* név valószínűleg egy korábban *Nádas-érnek* nevezett víz emlékét őrzi.

Nádasér-hát – ld. **Nádasér**.

Nagy-Égés – ld. **Égés**.

Nagy-Hering – 1808: *Perjes* (Lelovics 2); 1886: *Perjes* (BmT); 1942: *Pernyes* (Simai) 2020: *Nagy-Hering* ~ *Pernyés*. – Az Égéstől délre, Bihartorda–Nagyrábé–Bakonszeg határának találkozásánál található. Az Égéstől a Pál-foki-csatorna választja el. Korábban Mártonffy Barna tanyás birtoka volt. Ma az Ezüstkalász-2000 Kft műveli a földet. – A *pernye* szláv eredetű szó, jelentése 'hamu, különösen szalma, nád és hasonló anyagok hamuja' (TESz.) A *Nagy-Hering* elnevezésben az előtag megkülönböztető szerepű, a *hering* főtag motivációja ismeretlen.

Nagy-lapos – 1808: *Nagy Lapos* (Lelovics 2); 1886: *Nagy Lapos* (BmT); 2020: *Nagy-lapos*. –

Bihartorda keleti határában, a Kódomb és Pálfoka között található szántó és erdő. Keleti oldalában található egy akác és nyár erdő. – Az előtag megkülönböztető szerepű, a *lapos* főtag megegyezik a *Kis-lapos*nál közölt adatokkal.

Nagy-laposi-erdő – 2020: *Nagy-laposi-erdő*. – Erdő Bihartorda keleti határában, a Nagy-laposban, tölgy és nyárfákkal. – Az *erdő* főtag a hely fajtára utal. A *Nagy-laposi* előtag a hely területi elhelyezkedését jelzi.

Nagy Presszó – 2020: *Nagy Presszó*. – Presszó volt Bihartorda belterületén. Korábban működött itt konyha és vegyesbolt is. Ma nem üzemel. – A *presszó* főtag a hely fajtajára, az előtag a hely méretére utal.

Nagy Torda – ld. **Torda**.

Nagyrábé-Sápi út – ld. **Jókai Mór utca**.

Nagyrábéi Móricz Zsigmond Általános Iskola Bihartordai Tagintézménye – 2020: *Nagyrábéi Móricz Zsigmond Általános Iskola Bihartordai Tagintézménye* ~ *Bihartorda Általános Iskola* ~ *Iskola*. – Iskola

Bihartorda belterületén. Az iskola régi szárnya 1889-ben épült, tanítói lakással. Az 1960-as évek óta folyamatosan bővült egy új szárnyal, amiben tanári, igazgatói szoba is volt, majd tornateremmel és konyhával bővült az épület. Az iskola 2007-ben egyesült a Nagyrábéi Móricz Zsigmond Általános Iskolával, azóta hivatalos neve a *Nagyrábéi Móricz Zsigmond Általános Iskola Bihartordai Tagintézménye*. – Az elnevezésben szereplő *általános iskola* és *tagintézmény* összetett főtag utal az intézmény funkciójára, a *Nagyrábéi* és *Bihartordai* előtagok a hovatartozásra utalnak. A *Nagyrábéi Móricz Zsigmond Általános Iskola* Móricz Zsigmond írónak állít emléket.

Nagyvölgy – 2020: *Nagyvölgy ~ Epres-kert*. – Bihartorda északi határában található szántó. Kisebbik részét nevezik *Epres-kertnek*. Az 1950-es évek előtt az iskola gazdasági kertje volt. – Az *Epres-kert* elnevezésben a *kert* főtag utal a terület funkciójára, az *epres* előtag az ott jellemzően termesztett található

növényzetre utal. A *Nagyvölgy* elnevezés oka ismeretlen.

Nefelejcs utca – 2020: *Nefelejcs utca ~ Pece*. – Utca Bihartorda belterületén, amely a Kossuth utcával párhuzamosan futva a Petőfi és a Hajnal utcát köti össze. A Hajnal utcába torkolló, vizes részét nevezték régen *Pecének*. – A *Nefelejcs utca* mesterséges név. A *pece* szó pocsolyás, vízállásos mélyedést jelent (Mfkt. 267).

Népház – ld. **Kultúrház**.

Népház utcája – ld. **Arany János utca**.

Nótás – ld. **Kerek-tői legelő**.

Nyár-erdő – 2020: *Nyár-erdő*. – Erdő Bihartorda keleti határában, a Nagy-lapos mellett. – A főtag a hely fajtájára, a *nyár* előtag az ott található növényzetre utal.

Oldalgát – 1808: *Az Oldal Gátnál* (Lelovics 2); 1886: *Oldalgát* (BmT); 2020: *Oldalgát*. – Bihartorda északkeleti határában, a Sertéstelep jobb oldalán található szántó. – A névből arra következtethetünk, hogy egykor

átkelőhely lehetett a Köles-éri-csatornán.

Orvosi rendelő – 2020: *Orvosi rendelő.* – Épület Bihartorda belterületén. 1945 előtt a mindenkori főjegyző lakása, majd tanácselnökök lakása volt. 1990-től orvosi rendelő és lakás. Orvosi rendelő volt az 1930-as években a Tánacsics Mihály utcán, mert akkoriban ott lakott az orvos. – Az elnevezés az objektum funkciójára utal.

Ó-temető – ld. **Temető.**

Óvoda – ld. **Bihartorda Óvoda és Bölcsőde.**

Önkormányzat – ld. **Polgármesteri Hivatal.**

Öreg-kert – ld. **Szegi-kert.**

Pálfoka – 2020: *Pálfoka.* – Egykor Bihartordához tartozó pusztta volt 32 fő lakossal. A területet az 1970-es években szántották fel. A déli részén található *Serdült Lajos tanyája*, ahol szőlő- és gyümölcstermesztés volt jellemző. Az északi részén *Sólyom Miklós tanyája*. – A név a Pál személynév + *fok* földrajzi köznévből alakult. A *fok* jelentése

'keskeny medrű időszakai patak vagy csatorna' (Mfkt. 146).

Pálfoki-csatorna – 2020: *Pálfoki-csatorna.* – Kis méretű vízfolyás Bihartorda és Bakonszeg közigazgatási határán. – A *csatorna* főtag utal az objektum jellegére, a *Pálfoki* előtag a csatorna területi elhelyezkedésére utal.

Pálfoki-tanya – 2020: *Pálfoki-tanya ~ Szigeti Imre tanyája.* – A *leggazdagabb tanya volt. Ezen nagy gazdasági épületek voltak, meg cséplőgépe volt.* – Tanya volt Bihartorda keleti határában, Pálfokán. Az 1960-as évek után, a téészesítés miatt szűnt meg. Ma szántóterület, amelyen magángazdálkodás folyik. – A tanya Pálfokán volt, ez magyarázza a korábbi elnevezést. A *Szigeti Imre tanyája* nevet tulajdonosáról kapta.

Paplak – 2020: *Paplak.* – Épület volt Bihartorda belterületén, a templom udvarán. Mára rossz állapota miatt elbontották. – A név az általa jelölt objektum funkciójára utal.

Papp Elek tanyája – 2020: *Papp Elek tanyája.* – Tanya volt Pálfokán. Az 1960-as évek után, a

téeszésítés miatt szűnt meg, helyén ma szántóföld van. – Nevét egykori tulajdonosáról kapta.

Papp Ferenc tanyája – 2020: *Papp Ferenc tanyája*. – Tanya volt Bihartorda keleti határában, a Hajzeron. Az 1960-as évek után, a téeszésítés miatt szűnt meg, helyén ma szántóföld van. – Nevét egykori tulajdonosáról kapta.

Papp Gedus tanyája – 2020: *Papp Gedus tanyája*. – Tanya volt Bihartorda északkeleti határában, a Sós-fertőnél. Az 1960-as évek után, a téeszésítés miatt szűnt meg, helyén ma szántóföld van. – Nevét egykori tulajdonosáról kapta.

Papp Ödön tanyája – 2020: *Papp Ödön tanyája*. – Volt annak ott erdője is. – Tanya volt Bihartorda keleti határában, a Hajzeron. – Nevét tulajdonosáról kapta.

Parókia – ld. **Imaház**.

Pece – ld. **Nefelejcs utca**.

Perjes – ld. **Nagy-Hering**.

Pernyés – ld. **Nagy-Hering**.

Petőfi Sándor utca – 2020: *Petőfi Sándor utca ~ Petőfi utca ~*

Posta utcája. – Utca Bihartorda belterületén, a Dózsa utcával párhuzamosan. Az utcát régen nevezték a *Posta utcájának* is, mivel az utca végén volt a posta. – Az utca Petőfi Sándornak állít emléket.

Petőfi Tsz – ld. **Ezüstkalász-2000 Kft.**

Petőfi utca – ld. **Petőfi Sándor utca**.

Piactér – 2020: *Piactér*. – Közterület Bihartorda belterületén, a Kossuth utca és a Petőfi utca találkozásánál. – A név az általa jelölt denotátum funkciójára utal.

Polgármesteri Hivatal – 2020: *Polgármesteri Hivatal ~ Önkormányzat ~ Községháza ~ Tanácsháza*. – Épület Bihartorda belterületén, a falu központjában. Az épület 1934–1935 körül épült. Mai hivatalos neve *Polgármesteri Hivatal*, de az idősök gyakran nevezik *Tanácsházának*. Régen az udvarán volt tűzoltó szertár és üvegház. Az 1970-es években gyógyszerertárként működött.

Posta – ld. **Bihartorda Posta (2)**.

Posta utcája – ld. **Petőfi Sándor utca.**

Presszó – ld. **Nagy Presszó.**

Rákóczi utca – 2020: *Rákóczi utca.* – Hosszú, L alakú utca Bihartorda belterületén, amely körülfogja a falu észak-keleti részét. – Az utca Rákóczi Ferencnek állít emléket.

Református templom – 2020: *Református templom ~ Templom.* – Református templom Bihartorda belterületén, a Kossuth utcában. A templomot 1793 és 1797 között építették, tornya 1802-re készült el. A hagymasisakos torony magassága 35 méter volt, melyet 1944-ben lövés ért. Az új toronysisakot az 1970-es években építették fel, amely 28 méter magas. – A *templom* főtag utal az objektum funkciójára, a *református* előtag a településen lakók vallására utal.

Rózsa-határ – 1808: *A Rózsa határnál* (Lelovics 2); 1886: *Rózsahatár* (BmT); 1942: *Rózsahatár* (Simai); 2020: *Rózsahatár.* – Az *a Sport utca alatti határrész.* – Bihartorda északnyugati határában, a közigazgatási határ és a Sápra,

illetve Bihardancsházára vezető utak által közbezárt szántó. A területen korábban több hektáros rózsauültetvény volt. Ma magángazdálkodás folyik rajta. – A *rózsa* előtag utal az egykor ott termesztett növényzetre, a *határ* főtag jelzi, hogy a terület a három település határvonalánál található (Mfkt. 173).

Sallai utca – ld. **Kastélykert utca.**

Sáp-Derék-éri-csatorna – 1942: *Sápi határos csatorna* (Simai); 2020: *Sáp-Derék-éri-csatorna ~ Közép-ér.* – Csatorna Bihartorda és Sáp közigazgatási határán. – A *csatorna* főtag utal az objektum jellegére, a *Sáp-Derék-éri* előtag utal a denotátum pontos földrajzi elhelyezkedésére. A *Közép-ér* elnevezés ismeretlen.

Sápi útfél – ld. **Jókai Mór utca.**

Sápi-határos-csatorna – ld. **Sáp-Derék-éri-csatorna.**

Sárgaföldes-gödör – 2020: *Sárgaföldes-gödör.* – Vályogvetésre használt gödör volt Bihartordán, a Dózsa György utca mögötti területen. – A *gödör* főtag utal az

objektum jellegére, a *sárgaföldes* előtagból a föld minőségére következtethetünk.

Sárréti Népfőiskola – 2020:

Sárréti Népfőiskola. – Iskola volt Bihartorda belterületén. 1946 és 1949 között működött a Mártonffy-kastélyban. Ma márványtábla őrzi emlékét. – A *sárréti* megkülönböztető funkciójú előtag utal a területi elhelyezkedésre, a *népfőiskola* főtag az objektum funkciójára utal.

Serdült Lajos tanyája – ld.

Pálfoka.

Sertéstelep – 2020:

Sertéstelep. – Telep Bihartorda északkeleti határában, amely jelenleg az Ezüstkalász-2000 Kft tulajdona, de nem üzemel. – Az elnevezés az objektum funkciójára és az ott tartott állatokra utal.

Sólyom Miklós tanyája –

ld. **Pálfoka.**

Sós-fertő – 1800: *Sóos Fertő*

(Lelovics 1); 1808: *Sós Fertő*

(Lelovics 2); 1886: *Sós fertő*

(BmT); 2020: *Sós-fertő.* –

Bihartorda északkeleti határában, Kender-szeg és Gyilkos között hosszan elnyúló művelhetetlen,

szikes sáv. – A *fertő* főtag utal a terület vizes, sáros, mocsaras művelhetetlen voltára, a *sós* előtag pedig a talaj minőségére.

Sport utca – 2020: *Sport*

utca. – Utca Bihartorda belterületén, a Kastélykert utcával párhuzamosan. Viszonylag új utca, 1945 után jött létre. – Nevét az ott található focipálya miatt kapta.

Sportpálya – ld. **Focipálya.**

Stern gazdatiszti lakás –

2020: *Stern gazdatiszti lakás ~ Stern-ingatlan.* – Gazdatiszti lakás, majd csendőrlaktanya Bihartorda belterületén, a Temető utcában. Az épületet a Stern-család építette. Rossz állapota miatt mára már lebontották. – A *Stern* előtag utal az épület egykori tulajdonosára, a *gazdatiszti lakás* névrészek az objektum funkciójára utal.

Stern-ingatlan – ld. **Stern**

gazdatiszti lakás.

Szabó Pál Községi

Könyvtár – 2020: *Szabó Pál*

Községi Könyvtár ~ Községi

Könyvtár ~ Könyvtár. – Könyvtár

Bihartorda belterületén, az Arany János utcában. Ma a Kultúrház ad otthont a könyvtárnak az 1930-as

évek óta. – A *Községi Könyvtár* elnevezés jelöli a denotátum funkcióját, személynévi jelzője az író, Szabó Pálnak állít emléket.

Szarvasmarha telep – 2020: *Szarvasmarha telep ~ Szerfás (2)*. – Szarvasmarha telep Bihartorda keleti határában, a Szerfáson. A telep jelenleg az Ezüstkalász-2000 Kft tulajdona. – A *Szerfás* elnevezés utal az objektum elhelyezkedésére, a *Szarvasmarha telep* elnevezés az objektum funkciójára és az ott tartott állatokra utal.

Szegi-kert – 1886: *Szegi kert ~ Uj kert* (BmT); 1942: *Szegikert és Újkert* (Simai); 2020: *Szegi-kert ~ Új-kert ~ Vén-kert ~ Zárt-kert ~ Öreg-kert*. – Több, kisebb méretű parcellából álló szántóterület Bihartorda délkeleti határában, közvetlenül a falu folytatásaként. Az 1800-as években a Fáy-család tevékenységei között említik Tordán egy nagy méretű kert létrehozását. Feltételezhető, hogy ez a *Vén-kert* és *Új-kert* lehetett. Az 1942-es tagosításkor kapta a *Vén-kert* a *Szegi-kert* nevet (KOSZORÚS 2002: 101). – A *kert* főtag utal a terület fajtájára, a *szegi* előtag a kert elhelyezkedésére utal.

A *Vén-kert ~ Öreg-kert* és *Új-kert* elnevezések arra engednek következtetni, hogy a *Vén-kert* korábban alakulhatott. A két kert egy terület két része. A településhez közelebb eső terület a *Vén-kert ~ Öreg-kert*, távolabbi az *Új-kert*.

Székelykapu – 2020: *Székelykapu*. – Székelykapu Bihartorda belterületén, a Kossuth utca és Jókai utca találkozásánál. 2009-ben készült kaput erdélyi fafaragók készítették a magyarság szimbólumaként.

Szél alja– ld. **Nádasér**.

Szent István-szobor – 2020: *Szent István-szobor*. – Szobor Bihartorda belterületén, a Kossuth-téren. A szobrot 2001-ben avatták fel. – Nevében Szent István emlékét őrzi.

Szerfás 1. – 2020: *Szerfás (1)*. – Legelő Bihartorda keleti határában, a Bánom-kerttől délre. – A *szerfa* 1: 'eszközök készítésére, ipari felhasználásra alkalmas fa' – 2: 'két ágason keresztbe fektetett rúd, amelyre alkalmilag tárgyakat, eszközöket akasztanak' (ÉrtSz.).

Szerfás 2. – ld. **Szarvasmarha telep**.

Szigeti Imre tanyája – ld.
Pálfoki-tanya.

Szigeti Lajos tanyája –
2020: *Szigeti Lajos tanyája.* –
Bihartorda keleti határában, a
Hajzeron fekvő tanya, amely az
1960-as évek után, a tészesítés
miatt szűnt meg, helyén ma
szántóföld van. – Nevét egykori
tulajdonosáról kapta.

Szigeti Zsigmond tanyája –
2020: *Szigeti Zsigmond tanyája.* –
Tanya volt Bihartordától délkeletre,
a Füst tordai területén. Az 1960-as
évek után, a tészesítés miatt szűnt
meg, helyén ma szántóföld van. –
Nevét egykori tulajdonosáról kapta.

Szik-folyás – 2020: *Szik-
folyás.* – Vízelvező csatorna
Bihartorda keleti határában. A
Köles-éri-csatorna vizét vezeti el.–
A *folyás* földrajzi köznévi a hely
fajtáját jelzi, az előtag pedig annak
a földterületnek a minőségére utal,
amelyen a kis csatorna keresztül
folyik.

Sziki Gusztáv tanyája –
2020: *Sziki Gusztáv tanyája.* –
Tanya volt Bihartorda keleti
határában, a Bánom-kert alatt. Az
1960-as évek után, a tészesítés

miatt szűnt meg, helyén ma
szántóföld van. – Nevét egykori
tulajdonosáról kapta.

Sziki György tanyája –
2020: *Sziki György tanyája.* –
Tanya volt Bihartorda keleti
határában, a Hosszúnál. Az 1960-as
évek után, a tészesítés miatt szűnt
meg, helyén ma szántóföld van. –
Nevét egykori tulajdonosáról kapta.

Sziki Mihály tanyája –
2020: *Sziki Mihály tanyája.* – *Szőlő-
gyümölcsös volt, jóval a tészesítés
után szüntették meg.* – Tanya volt
Bihartorda északkeleti határában, a
Gyilkosban. Mára felszántották. –
Nevét egykori tulajdonosáról kapta.

Sziki Sándor tanyája –
2020: *Sziki Sándor tanyája.* – Tanya
volt Bihartorda keleti határában, a
Nagy-laposban. Az 1960-as évek
után, a tészesítés miatt szűnt meg,
helyén ma szántóföld van. – Nevét
egykori tulajdonosáról kapta.

Szilalja – 1808: *Balog Rév
Zúg* (Lelovics 2); 1886:
Balogrévnek szilalja (BmT); 2020:
Szilalja. – Bihartorda keleti
határában található terület, a
Szilastól délre. A Köles-éri-
csatornán volt egy betonhíd, amely

1931-ben zsilippel lett ellátva. Feltételezhető, hogy ez a betonhíd lehetett a *Balogrév*. Ebben az időben hatalmas szilfák álltak a területen. – A korábbi *Balogrév* elnevezés a lakosok számára ismeretlen, a *Szilalja* elnevezés a terület elhelyezkedésére utal: a Szilas déli, alsó részét nevezi meg.

Szilas – 2020: *Szilas*. – Bihartorda keleti határában, a Köles-éri-csatorna és a Kerek-tóilegelő által közbezárt szántó. – Az elnevezés arra utal, hogy egykor itt hatalmas szilfák álltak.

Szolgálati lakás – 2020: *Szolgálati lakás*. – Kétlakásos szolgálati lakás Bihartorda belterületén, a Kossuth utcában. – Az elnevezés az denotátum funkciójára utal.

Szűcsék tanyája – 2020: *Szűcsék tanyája*. – Tanya volt Bihartorda északnyugati határában, a Rózsa-határban. Az 1960-as évek után, a téveszesítés miatt szűnt meg, helyén ma szántóföld van. – Nevét a tulajdonosáról kapta.

Tajtarék-ér – ld. **Köles-éri-csatorna**.

Tajtarék-hát – ld.

Tartalék-hát.

Tanácsháza – ld.

Polgármesteri Hivatal.

Táncsics Mihály utca – 2020: *Táncsics Mihály utca*. – Utca Bihartorda belterületén. A Jókai és Kossuth utcát köti össze. – Az utca Táncsics Mihály emlékét őrzi.

Tanítóvölgy – 2020: *Tanítóvölgy*. – Bihartorda keleti határában, az Oldalgáttól északra található szántó. – Az elnevezést az motiválta, hogy egykor itt egy tanító szerzett földet.

Tank utca – ld. **Nádas utca**.

Tartalék-hát – 1808: *Gát Zug* (Lelovics 2); 1886: *Tajtarékhát* (BmT); 2020: *Tartalék-hát*. – Bihartorda keleti határában, a Köles-éri-csatorna és a Szilas között található szántó. – A *hát* főtag utal a terület pontos földrajzi elhelyezkedésére, az előtagját a korábban *Tajtarék-érnek* nevezett vízről kapta. A *Gát-zug* elnevezésben a *zug* főtag utal a denotátum elhelyezkedésére, a *gát* előtag motivációja a mellette található Oldalgát.

Tejcsarnok – 2020: *Tejcsarnok*. – Tejbegyűjtő hely volt Bihartorda belterületén, a Jókai utca és Magtár utca sarkánál. Ide hordták régen a tejet. Hajdan a terület magántulajdonban volt, majd az 1960-as években az akkori tsz építette fel a tejcsarnokot. Most önkormányzati tulajdon. – Az elnevezés a denotátum funkciójára utal.

Teleház – 2020: *Teleház*. – Épület Bihartorda belterületén, a Kossuth utcában. Az épületben található a rendőrség, gyermekvédelmi szolgálat, kormányablak, illetve egy informatikai eszközökkel ellátott terem. – Az épület informatikai eszközökkel van ellátva, neve erre a funkcióra utal.

Temető – 2020: *Temető*. – Temető Bihartordán a Jókai utca és a Temető utca végében. A kezdetek óta ide temetkeznek. Két része van: *Ó-temető* és *Új-temető*. Feltételezünk egy korábbi temetőt, amely vagy a Kossuth utcában vagy a Templom mögötti udvarban lehetett. – A név az általa jelölt denotátum funkcióját fejezi ki.

Temető utca – 2020: *Temető utca*. – Utca Bihartorda belterületén. A faluközpontból a legrövidebb út a Temetőhöz, elkerülve a Jókai utca, Magtár utca és Kossuth utca kereszteződését, tehát az elhelyezkedésére utal.

Templom – ld. **Református templom**.

Tó utca – 2020: *Tó utca* ~ *Komszomol utca*. – Földút a Magtár utcával párhuzamosan. Lakatlan utca. – Az elnevezése motivációja ismeretlen.

Torda – 1221/550: *Turda* (Györffy I. 677, Jakó 368); 1237 k.: *Torda* (Kristó 44); 1342: *Torda* (AOkm IV. 231); 1452, 1552: *Thorda* (Csánki 1: 626, Maksay I. 232); 1692, 1873: *Torda* (Mezősi 124, Hnt. 1362). – Község Bihar vármegye északi részén, a sárréti járásban. Régi magyar település, amelyet már a 13. században, a Váradí Regestrumban is megemlítettek. Benépesedése az 1720-as években kezdődött (MEZŐSI 263). Osváth Pál írja: „Az Árpád által Maróth ellen küldött Velek vagy Elek csapatvezér egyik püspök unokája *Turda* vagy *Torda*

nevűnek íratik és a 100 magyar nemzetség egyikének neve is *Torda* volt. Az említett püspök vagy nemzetséggő után nyerte e *Torda* község nevét.” Az 1552. évi összeírás két *Torda* nevű helységet említ egymás mellett. *Nagy Tordán* két birtokos, összesen 31 portával, *Kis Tordán* négy birtokos összesen 13 portával szerepelnek. A hagyomány szerint *Kis Torda* azon a helyen feküdt, amelyet Kődombnak neveznek (OSVÁTH 369). – A *Torda* név etimológiájához ld. **Bihartorda**.

Torda–Bakonszegi út – ld. **Kossuth Lajos utca**.

Tordai Vendégház – 2020: *Tordai Vendégház ~ Vendégház (2)*. – Vendégház Bihartorda belterületén. A 2013-ban épült vendégházban 10 vendég elszállásolására van lehetőség. – A főtag a denotátum funkciójára utal, az előtag pedig a földrajzi elhelyezkedésre utaló megkülönböztető szerepű névrész.

Tsz Iroda – ld. **Ezüstkalász-2000 Kft.**

Új-kert – ld. **Szegi-kert**.

Új-temető – ld. **Temető**.

Úr Ferteje – ld. **Hajzer**.

Úr-fertő – ld. **Hajzer**.

Vadetető – 2020: *Vadetető*. – Vadetető Bihartorda északkeleti határában, a Gyilkosban. – Az elnevezés a denotátum funkciójára utal.

Varga Gyula tanyája – 2020: *Varga Gyula tanyája*. – Tanya volt Bihartorda keleti határában, a Szilastól délebbre. Az 1960-as évek után, a téészesítés miatt szűnt meg, helyén ma szántóföld van. – Nevét tulajdonosáról kapta.

Vass Elek tanyája – 2020: *Vass Elek tanyája*. – Tanya volt Bihartordától délkeletre, a Füst tordai területén. Az 1960-as évek után, a téészesítés miatt szűnt meg, helyén ma szántóföld van. – Nevét egykori tulajdonosáról kapta.

Vendégház (1) – ld. **Módos Falusi Szálláshely**.

Vendégház (2) – ld. **Tordai Vendégház**.

Vén-kert – ld. **Szegi-kert**.

Víg utca – 2020: *Víg utca*. – Rövid kis utca Bihartorda belterületén az Ady utcával

párhuzamosan. Sáp irányába az utolsó lakott utca. – Mesterséges név. Az adatközlők számára nem ismert az elnevezés motivációja.

Vigh László tanyája – 2020: *Vigh László tanyája*. – Tanya volt Bihartorda keleti határában, az Égésen. Az 1960-as évek után, a téveszesítés miatt szűnt meg, helyén ma szántóföld van. – Nevét egykori tulajdonosáról kapta.

Vízmű – 2020: *Vízmű*. – Vízmű Bihartorda belterületén, az Ady Endre utcában. Bihartorda mellett Nagyrábé, Sáp és Bihardancsháza vízellátását biztosítja. – Az elnevezés a denotátum funkciójára utal.

Vízmű utcája – ld. **Ady Endre utca**.

Zárt-kert– ld. **Szegi-kert**.

Zöldfa utca – 2020: *Zöldfa utca*. – Utca Bihartorda belterületén, párhuzamos a Táncsics Mihály utcával. – Mesterséges név. Az elnevezés motivációja lehetett, hogy az utcában sok fa található.

Zsellér-föld – 2020: *Zsellér-föld*. – Bihartorda keleti határában, a Bánomkert déli oldalában található szántó. Az 1858-as úrbéri elkülönítéskor a nincstelen zsellérek kaphattak itt földet. – Az elnevezés a tulajdonosokra utal.

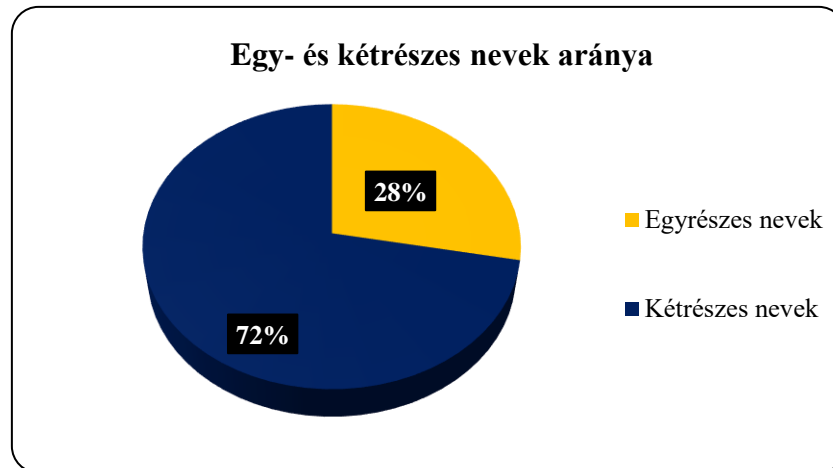
Zsidó temető – 2020: *Zsidó temető*. – Zsidó temető Bihartorda belterületén, közvetlenül a református temető mellett. Ma ide már nem temetnek. – A *zsidó* előtag az oda temetettek vallására, a *temető* tag a denotátum funkciójára utal.

6. Bihartorda helyneveinek elemzése

Dolgozatom következő fejezetében a település helyneveinek funkcionális-szemantikai és lexikális-morfológiai vizsgálatát végzem el. A funkcionális elemzéskor abból indulhatunk ki, hogy minden névadási aktus szemantikailag tudatos (HOFFMANN 2007: 53), míg a lexikális-morfológiai elemzéskor a helyneveket a bennük található nyelvi kifejezőeszközök alapján vizsgáljuk (i. m. 67). A funkcionális elemzés alapfogalma a névrész, amely „a helynév hangsorának minden olyan egysége, amely a névkeletkezés szituációjában a megjelölt denotátummal kapcsolatos bármiféle szemantikai jegyet kifejez” (i. m. 53). A helynevek funkcionális-szerkezeti elemzésekor megállapítható, hogy a magyar helynevek többsége egy- vagy kétrészes, vagyis bennük „egy vagy két funkcionális-szemantikai jegyet kifejező névrész különíthető el” (i. m. 61). Ugyanakkor nem elég megállapítanunk, hogy hány részes a helynév, hanem fontos megvizsgálni azt is, hogy milyen funkciót fejez ki egy-egy névrész. A névrészek funkciójukat tekintve megjelölhetik a hely fajtáját (F), megnevezhetik magát a helyet (M), illetve a helynek valamely sajátosságát (S) is kifejezhetik, például tulajdonságát, pontos földrajzi elhelyezkedését vagy a hely viszonyát külső dologhoz, körülményhez, esetleg másik helyhez. De előfordul, hogy a hely nem áll kapcsolatban a denotátummal vagy többféleképpen elemezhető, illetve nem lehet kategória sorolni (i. m. 55–56). A település névanyagában fajtajelölő funkciójú például az alábbi helynevek második névrésze: *Dózsa-kút*, *Móka-legelő*, *Zsidó temető*; sajátosságot jelölő elemeket találunk a következő nevekben: *Hosszú*, *Sós-fertő*, *Kis-* és *Nagy-Égés*. A kétrészes nevek szerkezete kétféleképpen alakulhat: sajátosságjelölő és fajtajelölő funkciót (S + F) kifejező névrészek kapcsolódnak egymáshoz, vagy más esetben a sajátosságot jelölő funkciójú első névrészhez megnevező funkciójú második névrész társul (S + M). Az S + F szerkezetben a fajtajelölő névrész szerepét mindig földrajzi köznévi tölti be. Az S + M szerkezetű elnevezések második névrésze már meglévő helynév. Az egyrészes helynevek pedig S vagy F funkciót tölthetnek be (HOFFMANN 1999: 210–211).

A lexikális elemzés során a funkcionális névrészek nyelvi felépítését vizsgáljuk, ugyanis a „funkcionális-szemantikai kategóriák különböző nyelvi eszközökkel fejeződnek ki” (HOFFMANN 2007: 67). A lexikális-morfológiai elemzés alapeleme a névelem, amely „a helynévben található lexémák s a névalkotásban szerepet játszó

toldalékmorfémák (képzők, jelek, ragok) összefoglaló megnevezése” (i. m. 68). A funkcionális névrészek és az egyrészes nevek lexikális-morfológiai elemzésében hét fő kategóriát különítünk el: a köznévi, helynévi(i származék), személynévi, egyéb tulajdonnévi, melléknévi jellegű szó, számnév és a szó szerkezet (i. m. 69–70).

1. diagram
Egy- és kétrészes nevek aránya

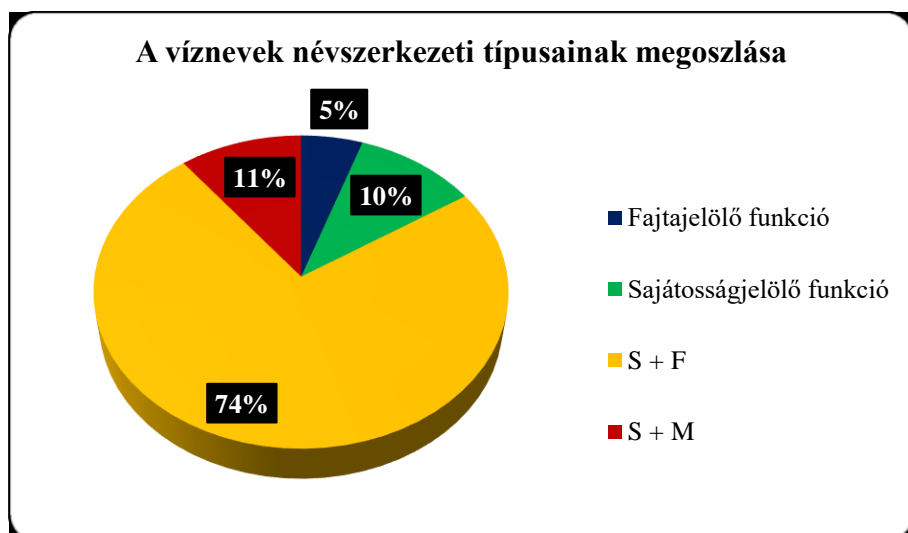
Vizsgálataimból kiderül, hogy Bihartorda helynévanyagának 28%-át alkotják az egyrészes nevek, azaz a 255 névből mindössze 71 név egyrészes, míg a kétrészes nevek aránya 72%, ami 184 nevet jelent.

6.1. Víznevek, vízparti helyek nevei

A település földrajzi méretéhez képest vízfolyásokban gazdag, amit a névanyagában élő 19 víznév is jelez, bár igaz, több közülük szinonim név, hiszen a 10 **folyóvíznév** 5 denotátumra, az 5 **tónév** pedig 3 denotátumra vonatkozik, így például: *Berek-ér ~ Ér ~ Mérges-éri-csatorna*, *Köles-ér ~ Tajtarék-ér ~ Köles-éri-csatorna*, *Közép-ér ~ Sáp-Derék-éri-csatorna*. Kevésbé gyakori eset, amikor egy vízfolyást csak egy névvel neveznek meg, mint ahogyan azt a *Pálfoki-csatorna* és a *Szik-folyás* esetében láthatjuk. E nevek mindegyikének második névrésze fajtajelölő (F) földrajzi köznévi: az *ér*, *csatorna* és *folyás* vízrajzi köznévi lexémák. Első névrészükből növénynévi lexémát találunk a *Berek-ér* és *Köles-ér*, egyéb köznevet a *Közép-ér*, *Szik-folyás* és *Tajtarék-ér* elnevezésekben. A *Köles-éri-csatorna*, *Mérges-éri-csatorna*, *Pálfoki-csatorna* és *Sáp-Derék-éri-csatorna* víznevek első névrésze *-i* melléknév képzővel ellátott helynevet tartalmaznak, ezáltal a denotátum pontos földrajzi

elhelyezkedésére utalnak. Az *Ér* egyrészes helynév közvetlenül az *ér* vízrajzi köznévből metonimikus úton jött létre.

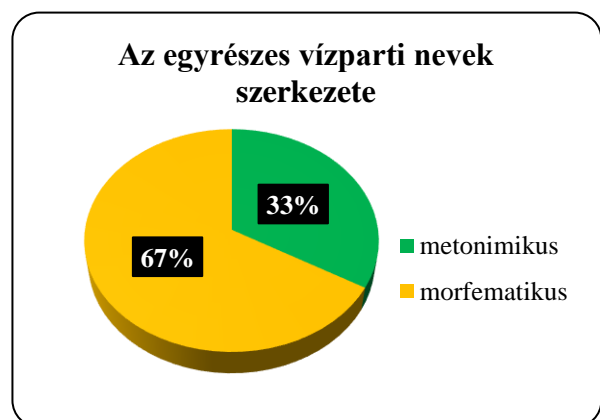
Az **állóvizek** és mesterségesen kialakított **kutak** nevei között 5 kétrészes nevet találunk, amelyek utótagjában kivétel nélkül fajtajelölő (F) földrajzi köznév áll. Ezt láthatjuk a *Gyilkos-tó*, *Kerek-tó*, illetve a *Dózsa-kút*, *Hívő-kút* és *Kanalas-kút* nevekben. A *Keleti-XI. horgásztó* ~ *K-XI. horgásztó* nevek második névrésze pedig megnevező (M) funkciójúval rendelkezik, szemantikai tartalma 'a Keleti-főcsatornánál lévő XI. számú horgásztó' szerkezettel írható le. A település tavainak és kútjainak nevében második névrészként előforduló földrajzi köznevek: *tó*, *horgásztó*, *kút*, amelyek a denotátum fajtájára utalnak. A nevek első névrésze képzetlen melléknév, amely a hely valamely tulajdonságára utal például a *Gyilkos-tó*, a *Kerek-tó* esetében, a *Keleti-XI. horgásztó* elnevezés előtagját pedig már meglévő helynév alkotja. A kutak kétrészes neveinek előtagja a *Dózsa-kút* névben személynév, képzett *-s* képzős melléknevet tartalmaz a *Kanalas-kút* név, illetve egyéb köznévi lexémát látunk a *Hívő-kút* elnevezésben. A tavak és kutak neveinek sorában két egyrészes név is szerepel, amelyek metonimikus úton alakultak ki: a *Halastó* és *Gémeskút*. A két helynév esetében felmerülhet az állatnévi köznév + *-s* képzős szerkezetű felépítés is, de kialakulhattak közvetlenül a *gémeskút* 'ásott kút a vödör kiemelését segítő gémmel' (Mfkt. 157), és a *halastó* pedig a 'halak tenyésztésére használt mesterséges tó' (Mfkt. 170) földrajzi köznevekből is.

2. diagram
A víznevek névszerkezeti típusainak megoszlása

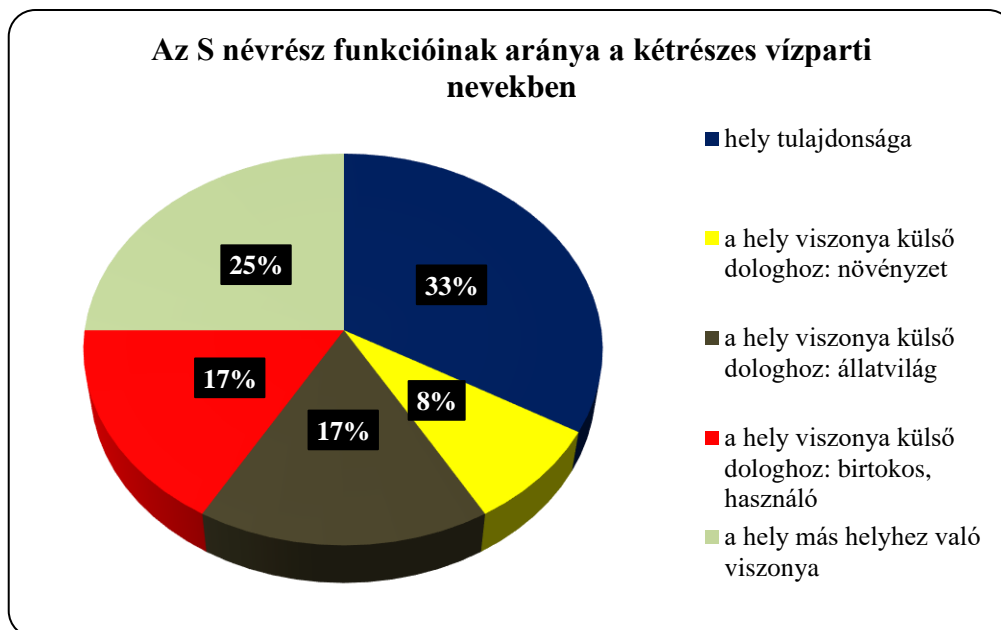
A névanyagban szereplő 4 kétrészes **vízparti helyet** megjelölő név első névrésze sajátosságjelölő funkcióval írható le, ugyanis annak a vízfolyásnak a nevét tartalmazza, amely mellett található, tehát a denotátum pontos földrajzi elhelyezkedését mutatja. Az ilyen funkcionális szerkezetű első névrészek helynévi lexémával fejeződnek ki, míg a vizsgált nevek második része a *hát* helyfajta jelölő földrajzi köznevet tartalmazza. Ilyen helynevek: az *Ér-hát*, *Nádasér-hát*, *Tajtarék-hát* ~ *Tartalék-hát*. A településen található vízparti helynevek körül a *Nádasér-hát* és az *Ér-hát* elnevezés első névrésze utal a folyóra, amelynek közelében a *hát* található, tehát a hely pontos földrajzi elhelyezkedését jelöli meg. Metonimikus úton alakult az *Oldalgát* vízparti terület elnevezése.

A településen ismert **mocsarak**, **lápok** és **nádasok** nevei jellemzően sajátosságjelölő + fajtajelölő (S + F) funkcionális szerkezetet mutatnak. A második névrész szerepét betöltő *lapos* ~ *láros* földrajzi köznév a talaj vizenyős jellegére utal a *Nagy-lapos* és a *Kis-lapos* ~ *Láros* elnevezésekben, amelyek előtagja a *kis* és *nagy* képzetlen, alapfokú melléknévi lexémát tartalmazza, utalva a helyek nagyságára. Torda névkincsének vízrajzi elnevezéseiben a *láros* földrajzi köznév mellett legjellemzőbb a *fertő* földrajzi köznév használata. Ilyen nevek: a *Bika-fertő*, *Csikós-fertő* ~ *Csikos-fertő*, *Sós-fertő* és az *Úr-fertő*, amelyek az eddig is leggyakoribb előfordulású S + F szerkezettel írhatók le. A kétrészes *Csikós-fertő* és *Sós-fertő* elnevezések első névrésze a *csikós* és *sós* melléknévi lexémákat tartalmazzák, mindkét esetben -s képzővel ellátva, míg a *Csikos-fertő* első névrésze a *csikos* képzetlen melléknévi lexémát tartalmazza. A *Bika-fertő* ~ *Bika-fürösztő* és *Úr-fertő* elnevezésekben a *fertő* földrajzi köznévi lexéma előtt állatnévi (*bika*), illetve birtoklást kifejező, címet jelölő (*úr*) köznév áll. Morfematikus úton alakult egyrészes helynév a *Láros*, amely a *láp* földrajzi köznév + -s képző morfológiai szerkezettel írható le, míg a *Falusziget* elnevezés a *falu* + *sziget* földrajzi köznevekből alakult összetett földrajzi köznévi lexikális szerkezetű.

3. diagram

Az egyrészes vízparti nevek szerkezete

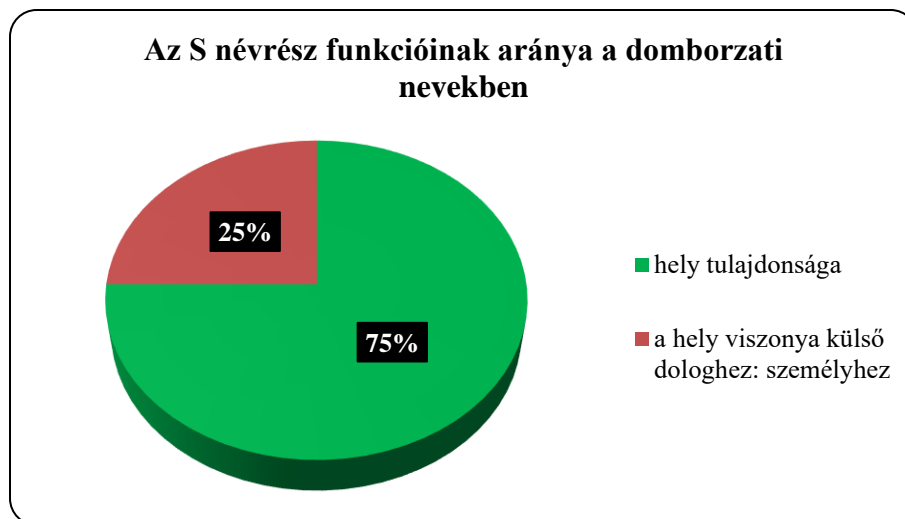

4. diagram

Az S névrész funkcióinak aránya a kétrészes vízparti nevekben

6.2. Domborzati nevek és határnevek

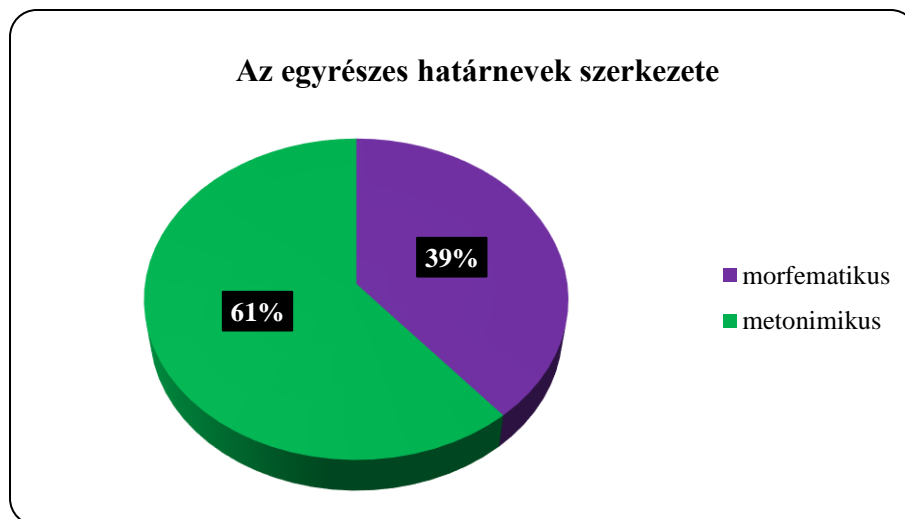
A település névanyagában szereplő **domborzati nevek** 4 denotátumra vonatkoznak, melyből 1 névben a *domb* földrajzi köznévi lexéma jelenik meg: *Lő-domb*, 1 névben a *halom*: *Mátyás-halom* és 1 elnevezésben a *völgy* lexéma található: a *Büdös-völgy*, illetve 1 gödröt nevez meg: *Sárgaföldes-gödör*. Szemantikailag az alábbi nevek kifejezik a denotátum fajtáját és annak valamely sajátosságát, például szagát vagy az ott található talaj minőségét. Ezzel a sajátosságjelölő + fajtajelölő (S + F) funkcionális szerkezettel írható le mind a négy domborzati név: a *Büdös-völgy*, *Lő-domb*, *Mátyás-halom* és a *Sárgaföldes-gödör*. Lexikális felépítése szerint képzetlen melléknévi lexémát tartalmaz a *Büdös-völgy* elnevezés első névrésze, míg képzett melléknévi lexéma fordul elő a *Sárgaföldes-gödör* elnevezésben. A *Mátyás-halom* megnevezés lexikális szerkezete a személynév + *halom* földrajzi köznév szerkezettel írható le. Torda névkincsének domborzati helyeket jelölő tagjaiban a *domb*, *halom* és *völgy* földrajzi köznevek használata jellemző.

5. diagram

Az S névrész funkcióinak aránya a domborzati nevekben

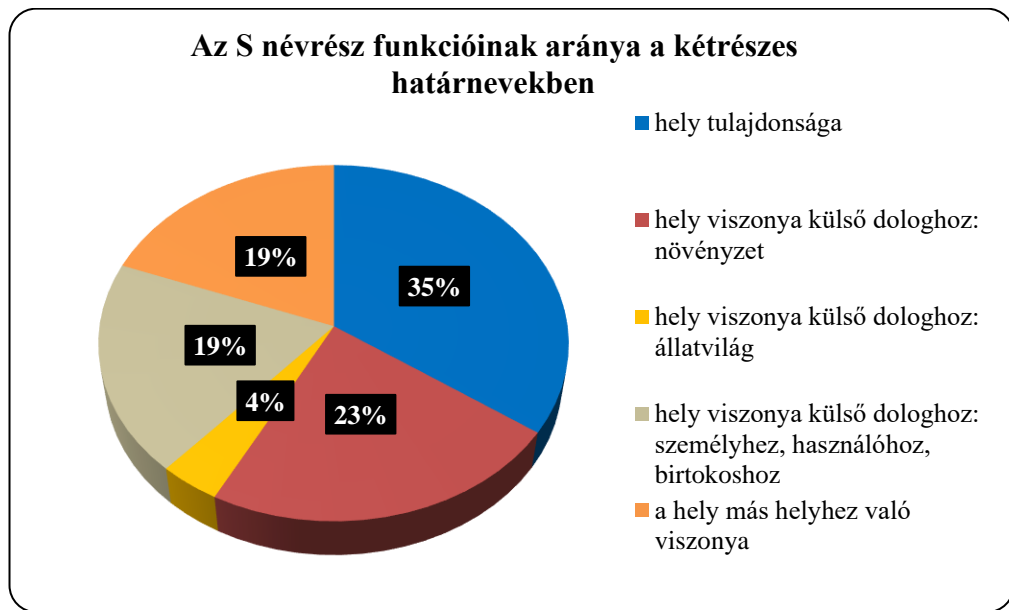
A **határnevek** kategóriába 44 elnevezést soroltam, amelyek között 16 egyrészes név szerepel sajátosságjelölő (S) funkcióval: *Akácos, Bojtorjángos, Csurgó, Égés, Füst, Gyilkos, Hajzer, Hosszú, Kődomb, Meggyes, Nádasér, Nagyvölgy, Nótás, Szerfás, Szilas* és a *Tanítóvölgy* elnevezések, illetve megnevező (M) funkcióval rendelkezik az alábbi 2 helynév: a *Mérges* és *Móka*. Az egyrészes helynevek közül 10 metonimikus úton alakult helynév van, amelyek az *Égés, Füst, Gyilkos, Hajzer, Hosszú, Kődomb, Mérges, Móka, Nagyvölgy* és *Tanítóvölgy* elnevezések. Az alábbi helynevek közül képzetlen melléknevet tartalmaz a *Gyilkos, Hosszú, Mérges* név, míg a metonimikusan alakult *Kődomb, Tanítóvölgy* és *Nagyvölgy* elnevezések a *domb*, illetve *völgy* földrajzi köznévi lexémát tartalmazzák. Utóbbiak közül foglalkozást jelölő lexémát tartalmaz a *Tanítóvölgy* helynév, anyagnév a *Kődomb* elnevezésben a *kő* köznévi lexéma, s a helynév méretére utal a *Nagyvölgy* elnevezésben szereplő *nagy* melléknév. További 8 helynév morfológikus keletkezésű, melyből 7 név *-s* képzőt tartalmaz. Az *Akácos, Bojtorjángos, Meggyes, Nádasér, Szerfás* és *Szilas* nevek lexikális szerkezete a növénynév + *-s* képző szerkezettel írható le, a *Nótás* esetében egyéb köznévi lexémához kapcsolódik az *-s* képző. A *Csurgó* elnevezés pedig a *csurog* + *-ó* helynévképzővel alakult.

6. diagram
Az egyrészes határnevek szerkezete

A névanyagban 26 kétrészes elnevezést találunk, amelyből a legelők, erdők és kertek neveinek mindegyike sajátosságjelölő + fajtajelölő (S + F) szerkezettel írható le. Ezekben a nevekben a *legelő*, *erdő* és *kert* földrajzi köznevek jelennek meg leggyakrabban. Ilyen nevek: *Akác-erdő*, *Bánom-kert*, *Epres-kert*, *Hajzeri-legelő*, *Kerek-tói-legelő*, *Móka-legelő*, *Nagy-laposi-erdő*, *Nyár-erdő*, *Öreg-kert*, *Szegi-kert*, *Új-kert*, *Vén-kert* és a *Zárt-kert*. A *Hajzeri-legelő*, *Kerek-tói-legelő*, *Nagy-laposi-erdő* elnevezések esetében az első névrészben már meglévő helynév szerepel, amelyhez *-i* képző kapcsolódik. Ezekben a helynevekben az előtag a hely pontos földrajzi elhelyezkedésére utal. Növénynévi lexéma szerepel az *Epres-kert*, *Akác-* és *Nyár-erdő* helynevek előtagjában, amelyek az ott található jellemző növényzetre utalnak, míg a *Szegi-kert* elnevezés első névrésze képzett melléknév, amely a denotátum elhelyezkedésére utal. Képzetlen melléknévi lexémát tartalmaznak az *Öreg-kert*, *Új-kert*, *Vén-kert* és a *Zárt-kert* elnevezések, amelyekből a terület kialakításának folyamatára következtethetünk. Ugyancsak S + F funkciójú kétrészes határnév a *Balogrévnek szilalja*, *Balogrév-zug*, *Bika-rét*, *Guth földje*, *Kender-szeg*, *Mátyás-föld*, *Rózsa-határ* és a *Zsellér-föld* nevek, amelyek első névrészében a hely tulajdonosa, az ott termesztett növényzet, illetve az ott jellemzően előforduló állatok neve jelenik meg. Személynévi lexémát tartalmaz a *Balogrévnek szilalja*, *Balogrév zug*, *Guth földje* és a *Mátyás-föld* nevek első névrésze. A *Kender-szeg* és *Rózsa-határ* helynevek lexikális felépítése a növénynév + földrajzi köznév szerkezettel, míg a *Bika-rét* elnevezés az

állatnév + földrajzi köznévi szerkezettel írhatóak le. Továbbá foglalkozást, címet jelölő lexémát tartalmaz a *Zsellér-föld* név első névrésze. A kétrészes nevek között ritkább előfordulásúak a sajátosságjelölő + megnevező (S + M) funkciójú névrészekből álló elnevezések: a *Nagy-Hering*, *Kis-Égés* és *Nagy-Égés*, amely szemantikai tartalma 'az *Égés* nevű terület kisebb/nagyobb része' szerkezettel írható le. Az alábbi három név lexikális szerkezete a képzetlen melléknév + helynév struktúrát mutatja.

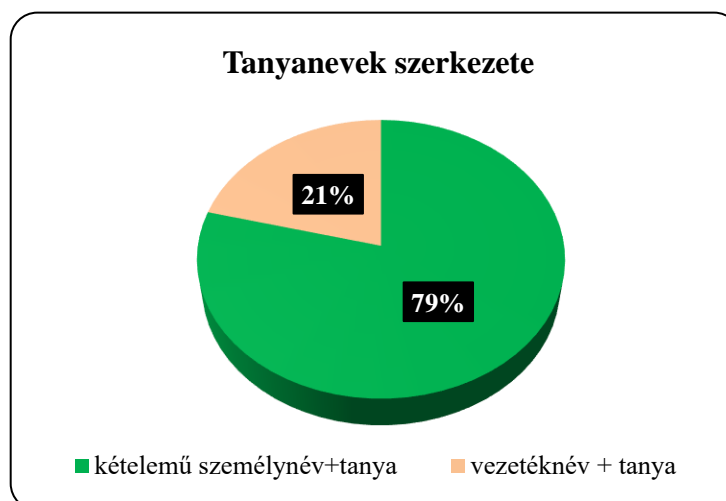
7. diagram

Az S névrész funkcióinak aránya a kétrészes határnevekben

6.3. Tanyanevek és utcanevek

Az általam összeállított névanyagban a kétrészes nevek jelentős részét az utcanevek és a tanyanevek teszik ki. A 24 **tanyanév** mindegyike S + F szerkezettel írható le, s bennük a *tanya* ~ *tanyája* földrajzi köznévi utótag jelöli meg a hely fajtáját. Az elnevezések előtagja jellemzően a hely egy sajátosságára, pontosabban a birtokosára, használójára utal, így például a *Fegyver Sándor tanyája* 'az a tanya, amelynek a tulajdonosa Fegyver Sándor' szemantikai tartalmú. A tanyanevek lexikális felépítésében megfigyelhető, hogy a fentebb már említett *tanya* földrajzi köznévi előtt álló első névrész személynevet tartalmaz. A személynevek a helynevekben általában kétféleképpen jelenhetnek meg: egyrészt személynév + földrajzi köznévi szerkezetben, másrészt puszta személynévből minden formáns nélkül, metonimikus úton is létrejöhet helynév. Torda tanyái túlnyomóan kételemű személynév + *tanyája* jelölt birtokos

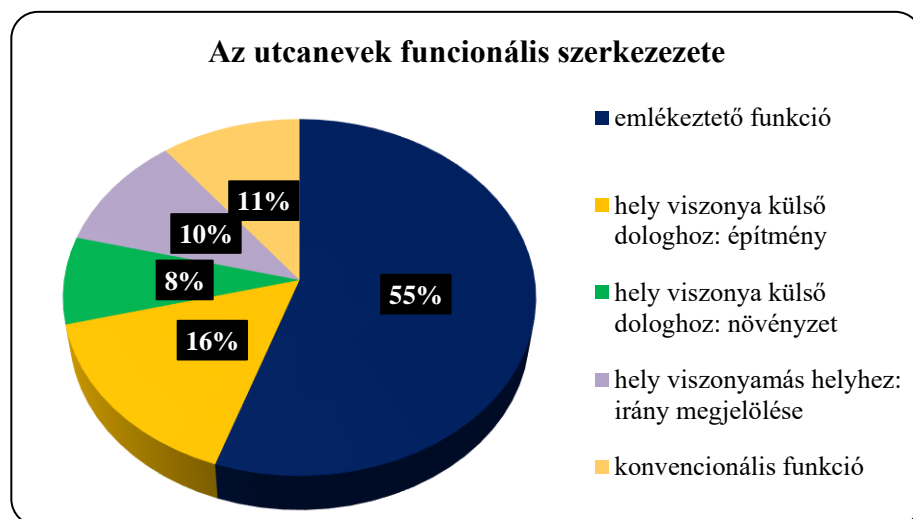
jelzős szerkezetűek. Ezekben az elnevezésekben a második névrészbeli, birtokos személyjellel ellátott *tanyája* földrajzi köznévv jelöli a hely fajtáját, így utalva a tanya birtokosára, akit az első névrészben szereplő személynév nevez meg. Ilyen tanyanevek a *Fegyver Sándor tanyája*, *Isza Károly tanyája*, *Kovács Imre tanyája*, *Papp Elek tanyája*, *Papp Ferenc tanyája*, *Papp Gedus tanyája*, *Papp Ödön tanyája*, *Serdült Lajos tanyája*, *Sólyom Miklós tanyája*, *Szigeti Imre tanyája*, *Szigeti Lajos tanyája*, *Szigeti Zsigmond tanyája*, *Sziki Gusztáv tanyája*, *Sziki György tanyája*, *Sziki Mihály tanyája*, *Sziki Sándor tanyája*, *Varga Gyula tanyája*, *Vass Elek tanyája* és a *Vigh László tanyája* elnevezések. A tanyanevek között azonban találunk 5 olyan elnevezést is, amelyek a családnév vagy keresztnév + *tanya*, illetve családnév vagy keresztnév + *farm* lexikális szerkezettel írhatóak le, mint például a *Benke-tanya*, *Guth-tanya*, *Módos-farm*, *Pálfoki-tanya* és a *Szűcsék tanyája* elnevezések.

8. diagram
Tanyanevek szerkezete

A kétrészes elnevezések másik, leggyakoribb típusát az **utcanev**ek képviselik, amelyekből a település névanyagában 38 található. A település utcaneveinek jelentős része szemantikai tekintetben nem motivált, nincs egyértelmű kapcsolat a név és a denotátum között, a név előtagja emlékeztető funkcióval bír. Lexikális szerkezetük jellegzetesen a személynév + *utca* vagy *köz* földrajzi köznévv felépítést mutatják. Ilyenek például: *Ady Endre utca*, *Arany János utca*, *Árpád utca*, *Bajcsy-Zsilinszky utca*, *Bem József utca*, *Damjanich utca*, *Dankó utca*, *Dózsa György utca*, *Dózsa köz*, *Horthy Miklós utca*, *Jókai Mór utca*, *Kádár László utcája*, *Kossuth Lajos utca*, *Kun*

Béla utca, Petőfi Sándor utca, Rákóczi utca, Sallai utca, és a Táncsics Mihály utca. A konvencionális funkciójú *Hajnal utca, Tó utca és Komszomol utca* nevek szemantikailag ugyancsak motiválatlanok. Néhány utcanév azonban motivált, ezek névadói az utcában található építmények voltak, felépítésük pedig az építménynév + *utca ~ utcája* (az utóbbi esetben jelölt) birtokos szerkezettel jellemezhető. Ilyenek a *Kocsma utca, Magtár utca, Népház utcája, Posta utca, Sport utca* és a *Vízmű utcája*. Szintén motivált a *Tank utca* elnevezés, melynek névadója az utcában történt esemény volt. Növénynévi lexémát tartalmaznak a *Nádas utca, Nefelejcs utca* és a *Zöldfa utca* nevek, amelyek az utcában található növényzetre utalhat. A nagyobb utak az általuk összekötött települések nevét tartalmazzák, ilyen a *Nagyrábé-Sápi út* és a *Torda-Bakonszegi út*. A *Sápi útfél* első névrésze az út irányát jelzi. A *Temető utca* elnevezés első névrésze utal arra, hogy hová vezet az utca, a *Kastélykert utca* elnevezésében pedig az egykori Mártonffy-kastély jelentette a névadás alapját.

9. diagram

Az utcanevek funkcionális szerkezete

6.4. Építménynevek

Nem csak utcák rendelkeznek a fentebb említett emlékeztető funkciójú elnevezésekkel, hanem köztéri szobrok, terek és közintézmények is. Tordán ilyenek a következő nevek: *Kossuth-tér, Nagyrábéi Móricz Zsigmond Általános Iskola Bihartordai Tagintézménye, Szabó Pál Községi Könyvtár, 1956-os emlékmű, I. világháborús emlékmű, II. világháborús emlékmű, Kossuth Lajos-szobor* és a *Szent István-szobor*. Ezenkívül birtokviszonyt fejez ki a *Mártonffy-kastély, Stern gazdasági*

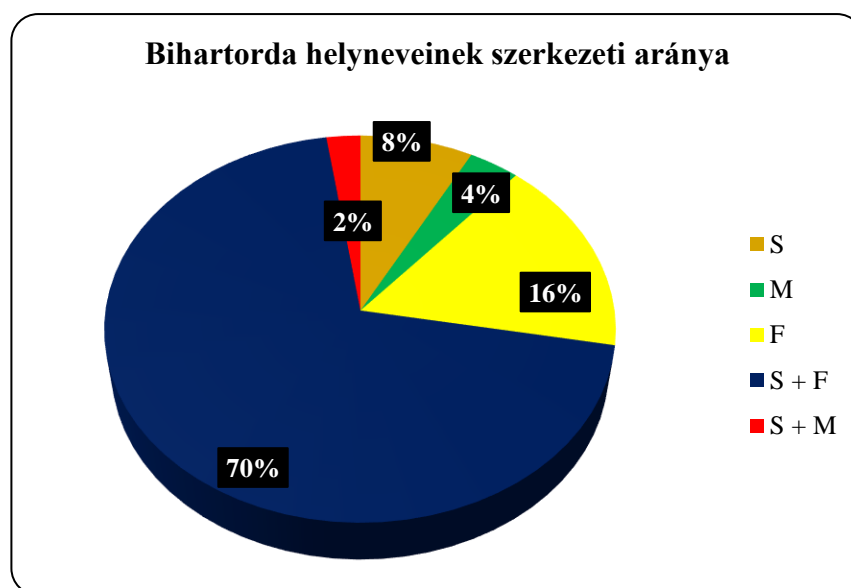
lakás és a *Stern ingatlan* elnevezések. A *Kossuth-tér*, *Mártonffy-kastély*, *Nagyrábéi Móricz Zsigmond Általános Iskola Bihartordai Tagintézménye*, *Szabó Pál Községi Könyvtár*, *Kossuth Lajos-szobor* és a *Szent István-szobor* elnevezések lexikális felépítése személynév + *tér*, *kastély*, *könyvtár*, *iskola* és *szobor* köznév szerkezettel írhatóak le. A településen található emlékművek nevei annak a történelmi eseménynek a nevét tartalmazza, aminek az emlékére készült, ilyen nevek: *1965-os emlékmű*, *I. világháborús emlékmű* és a *II. világháborús emlékmű*.

A település névanyagában az utca- és tanyanevek mellett a legtöbb névadat a **középiletekhez**, **templomokhoz** kapcsolható, amit az a 35 név is jelez, amely összesen 17 denotátumra vonatkozik. Ebben a névkategóriában szereplő fajtajelölő (F) funkcióval rendelkező egyrészes nevek: a *Bölcsőde*, *Gyógyszertár*, *Húsbolt*, *Imaház*, *Iskola*, *Könyvtár*, *Kultúrház*, *Népház*, *Óvoda*, *Önkormányzat* ~ *Községháza* ~ *Tanács háza*, *Paplak*, *Parókia*, *Posta*, *Székelykapu*, *Teleház* és a *Templom* belterületi helynevek. Az ebbe a szemantikai csoportba tartozó nevek közül a sajátosságjelölő + fajtajelölő (S + F) szerkezetet mutató nevekben a denotátum sajátosságára, a pontos földrajzi elhelyezkedésére leggyakrabban a település neve utal. Ilyen nevek: a *Bihartorda Óvoda és Bölcsőde*, *Bihartorda Posta*, *Bihartorda Általános Iskola* ~ *Nagyrábéi Móricz Zsigmond Általános Iskola Bihartordai Tagintézménye* és a *Sárréti Népfőiskola*. Az *Idősek Napközi Otthona* ~ *Idősek Otthona* és *Református templom* elnevezések szintén sajátosságjelölő + fajtajelölő (S + F) szemantikai szerkezettel jellemezhetőek, ugyanis az első névrész a lakosokra utal, míg a második névrész megjelöli a hely fajtajelölőjét.

Torda névanyagában további 14 **építménynevet** találunk, amelyek kocsmákat, illetve gazdasági célú építményeket, összesen 12 denotátumot neveznek meg. Az építménynevekben fajtajelölő funkcióval (F) rendelkeznek az alábbi nevek: *Kocsmá*, *Magtár*, *Tejcsarnok* és a *Vízmű* helynevek. Az e szemantikai csoportba sorolható nevek között 8 kétrészes elnevezést találunk, amelyek funkcionális felépítése sajátosságjelölő + fajtajelölő (S + F) szerkezettel írhatóak le. Ilyen nevek: a *Baromfifeldolgozó-üzem* *Birkatelep*, *Fakocsmá*, *Géptelep*, *Mini Presszó*, *Nagy Presszó*, *Sertéstelep* és a *Szarvasmarha telep* helynevek. A *Mandula Presszó* helynévben az első névrész motivációja ismeretlen, az elnevezés tehát konvencionális funkciókú.

7. Összegzés

Bihartorda névanyagában 255 név szerepel, amely összesen 150 denotátumot nevez meg. Ezek a számok jelzik a szinonim elnevezések viszonylag nagy arányát. Az általam összegyűjtött, majd szótárba rendezett elnevezések szerkezetét vizsgálva megállapíthatjuk, hogy 70%-uk S + F funkcionális szerkezettel írható le. Az ilyen szerkezetű helynevekben a sajátosságot jelölő első névrész a hely valamilyen tulajdonságára, az ott található növényzetre, pontos földrajzi elhelyezkedésre vagy a terület birtokosára és használójára, a második névrész pedig a hely fajtájára utal. A településen található nevek szerkezete azt mutatja, hogy jellemzően (72 %) kétrészes nevek alkotják a névkincset, amelyek között vízrajzi neveket (*Berek-ér*), domborzati neveket (*Lő-domb*), határneveket (*Rózsa-határ*), illetve a településen található építmények és intézmények nevei lelhetőek fel. Az egyrészes nevek aránya a település névanyagában csupán 28 %. A legtöbb egyrészes nevet a szántóföldek nevei, illetve a településen található középületek és gazdasági célú építmények neve között találjuk.

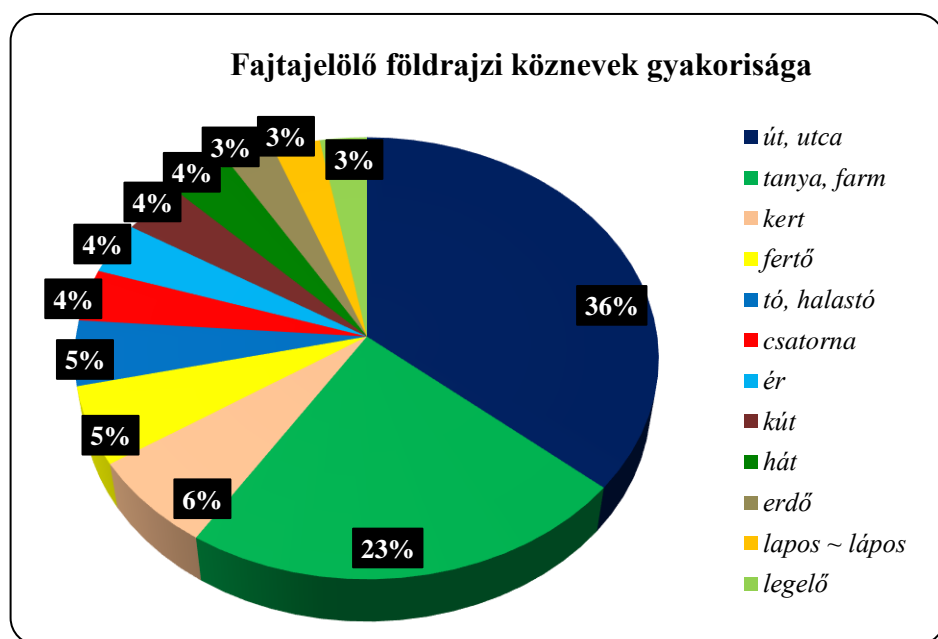
10. diagram

Bihartorda neveinek szerkezeti aránya

A vízrajzi nevek kategóriába sorolt helynevek közül a legtöbb a település határában található folyóvizeket (*Köles-éri-csatorna*, *Mérges-ér*), mocsarakat és lápokot (*Bika-fertő*, *Kis-lapos*) nevez meg. A település határában nagyon sok szántóföld (*Bojtorjángos*), kert (*Bánom-kert*), erdő és legelő (*Akás-erdő*, *Móka-legelő*)

található, amit jól mutat, hogy a határnevek kategóriájában e helynévfajta neve fordul elő a leggyakrabban. Továbbá a település belterületén több emlékmű és szobor, gazdasági célú építmény és középület is megtalálható.

A fajtajelölő földrajzi köznevek közül a leggyakoribb előfordulású az *út, utca*, illetve a *tanya* köznévként, amelyek a település névanyagának 59%-ában névalkotó szerepű. Emellett ugyancsak jellemző földrajzi köznevek még a *kert*, amely a nevek 6%-ában van jelen, a *fertő* és a *tó* a nevek 5%-ában található meg, a *csatorna*, *ér*, *kút*, *hát*, *erdő* és *legelő* földrajzi köznevek pedig csupán 3-4%-os arányban találhatóak meg a település helyneveiben.

11. diagram
Fajtajelölő földrajzi köznevek gyakorisága

Felhasznált irodalom

- AnjOkm. = *Anjoukori okmánytár. Codexdiplom. Hungaricus Andegavensis*. IV. Szerk. NAGY IMRE. Budapest, 1884.
- ANONYMUS *Gesta Hungarorum*. Fordította: PAIS DEZSŐ. URL: <https://mek.oszk.hu/02200/02245/02245.htm>
- BÉL MÁTYÁS 1978. *Bihar megye leírása*. In: HÉTHY ZOLTÁN: *Bihari Múzeum Évkönyve 2*. 51–106. Berettyóújfalu.
- BmT = *Bihar megye, Torda nagyközség*. Budapest, M.k. államnyomda, 1886. URL: <https://maps.hungaricana.hu/hu/MOLTerkeptar/15616/?list=eyJxdWVyeSI6ICJCaWhhc nRvc mRhIn0>
- Csánki = CSÁNKI DEZSŐ, *Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában*. I–, Budapest, 1890.
- E. NAGY KATALIN 2015. Bakonszeg helynevei. *MNyj*. 53: 145–156. 2015.
- ÉrtSz. = BÁRCZI GÉZA, *A magyar nyelv értelmező szótára I–VII*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1959–1962.
- FNESz. = KISS LAJOS, *Földrajzi nevek etimológiai szótára I–II*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1997.
- GYÖRFFY ERZSÉBET 2018. *Helynév-szociológia*. Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó.
- GYÖRFFY GYÖRGY 1987. *Az Árpád-kori Magyarország történelmi földrajza I*. Budapest, Akadémiai Kiadó.
- HAVASINÉ KOVÁCS HELGA 2019. *Várnevek a középkori Magyarországon*. Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó.
- Hnt = *Magyarország helységnévtára*. Szerkeszti és kiadja a Központi Statisztikai Hivatal. Budapest, 1873–.
- HOFFMANN ISTVÁN 2007. *Helynevek nyelvi elemzése*. Budapest, Tinta Könyvkiadó.
- HOFFMANN ISTVÁN–RÁCZ ANITA–TÓTH VALÉRIA 2018. *Régi magyar helynévadás*. Budapest, Gondolat Kiadó.

- HOFFMANN ISTVÁN–TÓTH VALÉRIA 2016. *A nyelvi és az etnikai rekonstrukció kérdései a 11. századi Kárpát-medencében.* Századok 2. 257–318. URL: https://szazadok.hu/doc/szazadok2016_2.pdf
- JAKÓ ZSIGMOND 1940. *Bihar megye a török pusztítás előtt.* Budapest, Sylvester Nyomda rt.
- JÓSIKA MIKLÓS 1867. *A magyarok őstörténelme III.* Pest.
- JUHÁSZ PÉTER 2019. *Anonymus: fikció és realitás: az Álmos-ág honfoglalása.* Szeged, Belvedere Meridionale.
- KÁZMÉR MIKLÓS 1993. *Régi magyar családnevek szótára. XIV–XVII. század.* Budapest, Magyar Nyelvtudományi Társaság.
- KOSZORÚS LÁSZLÓ 2002. *A tordai krónika 1221–2001.* Bihartorda, Bihartorda Községi Önkormányzata.
- KOSZORÚS LÁSZLÓ 2011. *Torda – Bihartorda története.* Bihartorda, Alfa Rehabilitációs Nonprofit Kft.
- KOSZORÚS LÁSZLÓ 2018. *Tordai krónika II.* Bihartorda, Magánkiadó.
- KOVÁCS HELGA 2017. Az ispáni várak neveinek névtani vizsgálata. *Helynévtörténeti Tanulmányok 13:* 7–48.
- KRISTÓ GYULA–MAKK FERENC–SZEGFÜ LÁSZLÓ, *Adatok „korai” helyneveink ismeretéhez 2.* Acta Historica Szegediensis 48. Szeged, József Attila Tudományegyetem, 1974.
- Lelovics 1 = *Mappa das zur Koen. Kameral Herrschaft Püspök-Ladány gehörige Torda,* 1800. URL: <https://maps.hungaricana.hu/hu/MOLTerkeftar/2134/view/?bbox=-2361%2C-6004%2C13432%2C455>
- Lelovics 2 = *Mappa terrenumpossessionis Torda regio camerale dominio Püspök-Ladány inclytoque Comitatus Bihariensi ingremiatae, exhibens,* 1808. URL: <https://maps.hungaricana.hu/hu/MOLTerkeftar/2006/view/?bbox=-1245%2C-11155%2C12074%2C-443>
- Maksay = MAKSAY FERENC, *Magyarország birtokviszonyai a 16. század közepén I.* Budapest, 1990.
- MEZŐSI KÁROLY 1943. *Bihar vármegye a török uralom megszűnése idejében.* Budapest, Magyar Történettudományi Intézet.

- Mfkt. = BÁBA BARBARA – NEMES MAGDOLNA, *Magyar földrajzi köznevek tára*. Debrecen, 2014.
- MoGSz. = FÉNYES ELEK, *Magyarország geographiai szótára II*. Pest, 1851.
- OSVÁTH PÁL 1996. *Bihar vármegye Sárréti Járás leírása*. Debrecen, Ethnica.
- PÉTER IMRE 1982. *A Sárréti Népfőiskola*. In: HÉTHY ZOLTÁN: *Bihari Múzeum Évkönyve 3*. 191–223. Berettyóújfalu.
- RÁCZ ANITA 2007. *A régi Bihar vármegye településnevek történeti-etimológiai szótára*. Debrecen, DE Magyar Nyelvtudományi Tanszék.
- SEBESTYÉN ÁRPÁD 1967. Újabb eredmények és feladatok földrajzinév-kutatásunkban. *MNyj.* 13: 29–56.
- Simai = SIMAI GYULA, *Bihartorda község általános tagosításának elhelyezkedési vázlata*, 1942. URL: http://data.hbml.hu/huro/terkepek.php?fbclid=IwAR3uQwNgVzm6OC1f9ZdEkIn_wqwVUiohIzIJ3nqBz-Rh9nX09EvlD3wJs-U
- SZILÁGYI-VARGA ZSUZSA 2017. A kisbábonyi magyarság helynévismerete. *MNyj.* 55: 75–109.
- TESz. = BENKŐ LORÁND főszerk., *A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára I–III*. Budapest, 1967–1976.
- Mezőgazdasági Parcella Azonosító Rendszer URL: <https://www.mepar.hu/>
- Bihartorda település honlapja URL: <https://bihartorda.hu/>